

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Historie

Jan Kubr

Obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem v 50.

a 60. letech 20. století

Trade relationships between Czechoslovakia and Egypt in the 50's

and 60's years of 20th century

Praha 2016

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. srpna 2016

.....

Jméno a příjmení

Poděkování:

Chtěl bych tímto poděkovat panu profesorovi PhDr. Janu Rychlíkovi, DrSc., za odborné vedení, vstřícnou spolupráci a cenné rady, které mi poskytoval při psaní bakalářské práce.

V Praze, dne 2. srpna 2016

.....

Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky):

Československo, Egypt, Sjednocená arabská republika, obchod, zbraně, války, 50. a 60. léta 20. století

Klíčová slova (anglicky):

Czechoslovakia, Egypt, United Arab Republic, trade, weapons, wars, 50's and 60's years of 20th century

Abstrakt (česky):

Tématem této práce je popsání československo-egyptských obchodních vztahů v 50. a 60. letech 20. století se zaměřením na dodávky zbraní do Egypta a Sjednocené arabské republiky. V práci bude také nastíněn vývoj Blízkého východu v daném období (jako kontext pro téma budu částečně sledovat i vznik Státu Izrael, arabsko-izraelské války, vliv supervelmocí a vnitro-politický vývoj Egypta a Sjednocené arabské republiky). Práce bude vycházet ze sekundární literatury, vydaných pramenů, zejména z fondů Politického byra a později Předsednictva ÚV KSČ, zvažoval jsem také použití fondu kanceláře 1. tajemníka Antonína Novotného, jsou v něm však stejné dokumenty jako ve fondech Politického byra a Předsednictva a řada dokumentů v tomto fondu není (Národní archiv Praha), a dále z fondu Archivu ministerstva zahraničních věcí. Cílem této práce je zjistit, jak se obchodní vztahy mezi oběma zeměmi v daném období vyvíjely, zda se upřednostňovalo politické nebo ekonomické hledisko vztahů a také jestli se Československo stalo pouze distributorem zbraní konstruovaných a vyráběných v Sovětském svazu nebo zda se Egyptu/SAR podařilo úspěšně prodat i zbraně a techniku československé konstrukce a původu.

Abstract (in English):

Topic of this work is to describe the czechoslovakian-egyptian trade relationships in 50's and 60's years of the 20th century with a focus on the supplies of weapons into Egypt and the United Arab Republic. In the work will be also outlined a development of the Middle East in a given period (like a context for the topic i will look on a rise of State Israel, arab-israel's wars, influence of the superpowers a inner political development of Egypt and the United Arab Republic). The work will come from the secondary literature, published sources, mainly from the funds of the Political bureau, Bureau of the Central committee of the KSČ, i was also thinking about use of the fund from the office of the 1st secretary Antonín Novotný, but in this fund are the same documents like in the funds of Political bureau and Bureau of Central committee and many documents are not in this fund (National archive Prague) and than from the fund of the Archive of the foreign department. The objective of this work is to find out a development of the trade relationships between the both states in a given period, if were more important political or economical aspects of the relationships and also if the Czechoslovakia was a only distributor of the weapons which were constructed and manufactured in the Soviet union or if the Czechoslovakia sold to Egypt/theUnited Arab Republic also a weapons and technique of the czechoslovak's construction and origin.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Vývoj Egypta	10
2.1	Poválečný Egypt.....	10
2.1.1	Od konce II. světové války ke vzniku Státu Izrael	10
2.1.2	Vznik Státu Izrael	14
2.1.3	Od války k revoluci.....	18
2.1.4	Egyptská sametová revoluce.....	21
2.1.5	Konsolidace a Násirův vzestup k moci	23
2.2	Násirovský Egypt	28
2.2.1	Co se stane kvůli přehradě	28
2.2.2	Suezská válka.....	34
2.2.3	Od stabilizace ke vzniku Sjedinené arabské republiky (SAR).....	37
2.2.4	Sjedinená arabská republika a její rozpad	39
2.2.5	Zahraniční dobrodružství, úspěchy a nezdary	43
2.2.6	Šestidenní válka	45
2.2.7	Stabilizace režimu a Vyčerpávající válka	49
3	Obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem v 50. a 60. letech.....	53
3.1	Obchodní vztahy v 50. letech.....	53
3.2	Obchodní vztahy v 60. letech.....	64
4	Závěr	78
5	Seznam zkratk	79
6	Zdroje.....	80
7	Příloha.....	82

Předmluva:

O zbraně a vojenství se zajímám již od svého dětství. Ostatně ke studiu historie jsem se dopracoval přes dějiny 2. světové války. Když jsem si ve 2. ročníku bakalářského studia vybíral téma, kterým se budu zabývat, vojenství a zbraně byly jasnou volbou. Bohužel jsem brzy zjistil, že Vojenský ústřední archiv se bude brzy stěhovat a bude tudíž špatně dostupný. Po několika konzultacích s vyučujícími jsem se postupně dopracoval až k problematice vývozu československých zbraní. Ze seznamu zemí, do kterých ČSR/ČSSR vyváželo své zbraně, mi volba Egypta připadala jako nejlepší, jednak díky jeho válkám s Izraelem a také díky tomu, že jsem jeho dějiny druhé poloviny 20. století již částečně znal. Svoji práci jsem rozdělil na dvě kapitoly. První se zabývá dějinami Egypta/SAR v daném období, druhá se již zabývá problematikou vývozu a dovozu československých zbraní do této africké země. Tématikou, na kterou je má práce zaměřena, se již přede mnou zabývali již mnohem zasvěcenější historici a badatelé než jsem já. Mezi ty nejlepší práce bych zařadil Dějiny Egypta od autorské trojice ve složení Ladislav Bareš, Rudolf Veselý a Eduard Gombár, dále Blízký východ ve světové politice 1918-1959 od Karla Durmana. Problematikou zbraní a vztahů mezi ČSR/ČSSR a státy Blízkého východu a Afriky se zabývali Karel Sieber a Petr Zídek ve své knize Československo a Blízký východ v letech 1948-1989. Ve své práci vycházím ze stejných archivních materiálů jako Sieber a Zídek, moje práce je, co se týče dodávek zbraní, však mnohem podrobnější.

1 Úvod

Blízký východ byl od konce 1. světové války místem velkých změn. Od rozpadu Osmanské říše, po vytvoření nových států na základě Sykes-Pickotovy dohody až po další vzestup vlivu Velké Británie a Francie. Změny se nezastavily ani po dalším světovém konfliktu, který by se s jistou mírou nadsázky dal nazvat, pro Brity a Francouze, Pyrrhovým vítězstvím. V Evropě byl sice poražen nacismus a fašismus, ale obě západoevropské země za to těžce zaplatily. Vysoké zadlužení a zejména začínající rozpad imperiálních říší (zde je nutno poznamenat, že zejména díky svému impériu se povedlo Velké Británii válku vést a vyhrát ji, protože představa Británie bez jejích dominií a kolonií, například v létě roku 1940, není zrovna veselá) vedl ke snížení moci a vlivu obou států, což se muselo zákonitě projevit. Oblast Blízkého východu a Afriky nebyla výjimkou. Snahy o samostatnost lze v tomto regionu nalézt již před 2. světovou válkou a také během ní. Úpadek moci obou evropských států pochopitelně nevedl ke vzniku mocenského vakua. Do vyprazdňujícího se prostoru začal stále více zasahovat vliv dvou supervelmocí - USA a SSSR. Snahy o nezávislost, které byly pro danou oblast charakteristické po značnou část 20. století (zejména se to týká Afriky) se ne vždy povedlo vyřešit mírovou cestou a často docházelo ke konfliktům ať již s novými sousedskými státy nebo uvnitř nově vzniklých států (za učebnicový příklad takových událostí by mohla sloužit Indie). Z tohoto důvodu, nově vzniklé (nebo staronové), státy potřebovaly, dodávky moderní výzbroje, ať již proti protivníkům vnitřním nebo vnějším. Díky tomu se postupně na scénu dostává Sovětský svaz, který se této úlohy často zhostil (bez ohledu na propagandistické kampaně o mírovém socialistickém táboře, byl prosazován především pragmatismus), i když k tomu občas potřeboval krytí (respektive zástěrku) od svých spojenců. Tak se na Blízký východ dostává Československo se svými zbraněmi, které nejednou ovlivnily průběh událostí v tomto regionu.

2 Vývoj Egypta

Egypt prodělal v období, které sleduje má bakalářská práce, řadu výrazných změn. Po ukončené světové válce byl v Egyptě stále patrný velký vliv Britů, zatímco v prosinci roku 1969, kdy končí časové vymezení této práce, se jednalo o samostatný stát, který byl výraznou figurkou na blízkovýchodní šachovnici.

2.1 Poválečný Egypt

Vývoj egyptské monarchie, po skončení 2. světové války, je možno charakterizovat jako období stále rychlejšího střídání vlád, řešení otázky odchodu Britů, otázky Súdánu a pochopitelně vzniku Státu Izrael, se kterým Egypt svedl čtyři velké válečné konflikty¹, nepočítaje desítky menších střetnutí. Zároveň je to také období, kdy vyvrcholila krize monarchie, a byl proveden důstojnický převrat.

2.1.1 Od konce II. světové války ke vzniku Státu Izrael

Egypt byl, stejně jako zbytek světa, výrazně ovlivněn výsledky 2. světové války². Předválečné mocnosti jako Velká Británie a Francie byly válkou oslabeny³ a jejich místo nahradily nové supervelmoci USA a SSSR. Egyptská politická scéna reflektovala vývoj ve Velké Británii, kde vyhráli volby labouristé a v Egyptě vzniklo několik odborových hnutí, levicových spolků studentů a pochopitelně se výrazným způsobem rozrostlo i komunistické hnutí, které v roce 1945 mělo přes 40 různých skupin⁴. Druhou významnou skupinou, která sehrávala (a stále sehrává) významnou roli bylo Muslimské bratrstvo, které v poválečné atmosféře zastávalo postoje, které měly vést k větší islamizaci Egypta, odchodu Britů ze země a zároveň mělo velkou averzi ke komunistům a zavedeným politickým stranám jako byla strana Wafd⁵, která byla tvořena velkými vlastníky

---

¹ Válku o nezávislost, Suezskou válku, Šestidenní válku a Jomkippurskou válku.

² Je však nutno poznamenat, že i přes boje v Severní Africe se válka dotkla egyptského civilního obyvatelstva jen minimálně, protože boje se vedly v severozápadní, prakticky liduprázdné krajině Egypta.

³ Např. v srpnu 1945 předložil lord Keynes britské vládě dokument, ve kterém stálo, že stát je na mizině a bez americké pomoci se Velká Británie nemůže obejít – JOHNSON, Paul: Dějiny 20. století. Rozmluvy, Praha 2008. ISBN 978-80-85336-47-4, str. 454.

⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: Dějiny Egypta. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009. ISBN 978-80-7106-971-3, str. 525.

⁵ Vznikla v listopadu 1918, jejím cílem bylo pokojnými prostředky dospět k tomu, aby se Britové z Egypta stáhli – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 490- 492.

půdy a podnikatelskými elitami Egypta⁶. Bratrstvo však v poválečných měsících sužoval boj o moc⁷.

Pomyslnou alfou a omegou britsko-egyptských vztahů se na následující léta staly dva problémy. Prvním byla spojenecká smlouva, která byla, mezi oběma státy uzavřena 26. 8. 1936⁸ a z ní vyplívající podmínky⁹. Druhý problém se týkal Súdánu. V tomto bodě se jednalo o to, zda Súdán zůstane součástí Egypta nebo se stane samostatným státem¹⁰. Vzhledem k finančním problémům Velké Británie, byť ještě nebyly tak velké jako v roce 1947¹¹, se začalo nejprve jednat o revizi smlouvy z roku 1936. Egyptský premiér Nuqráší Paša zahájil s Brity jednání v prosinci 1945. Britové předpokládali, že nová smlouva bude podobná té z roku 1936. Mělo dojít k redukci vojáků v oblasti Suezského průplavu (na 5000), kde také měly být soustředěny veškeré jednotky v zemi, v případě války by však Britové mohli obsadit znovu celý Egypt. Suezskou základnu by si Britové pronajali na 99 let¹². Za klíčové bylo považováno udržení letecké základny v oblasti Suez. Výsledky jednání, o revizi smlouvy, byly zveřejněny 30. ledna 1946¹³.

Reakce egyptské veřejnosti byla rozhořčená a v následujících týdnech vedla ke stávkám a střetům, jak s egyptskými policisty, tak britskými vojáky, přičemž se tyto srážky neobešly bez mrtvých. Již 9. února došlo k tvrdému zásahu policie, proti studentům, na Abbásově mostě, přičemž několik studentů spadlo do Nilu a

---

⁶ WANNER, Jan: Bitva o Suez: Studená válka, druhý izraelsko-arabský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě. Libri, Praha 2006. ISBN 80-7277-298-8, str. 20.

⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 525.

⁸ Tato smlouva měla ukončit okupaci Egypta, která trvala od roku 1882, ale umožňovala Britům, aby ještě po dobu 20 let měli na egyptském území své základny – DURMAN, Karel: Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl I. - Světová válka a nukleární mír 1938-1964. Karolinum, Praha 2004. ISBN 80-246-0697-6, str. 219.

⁹ Britové si na základě této smlouvy mohli v oblasti Suezského průplavu ponechat 10000 vojáků a 500 pilotů. V případě války mohl být počet navýšen – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 512.

¹⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 525.

¹¹ WANNER, Jan: Bitva o Suez: op. cit., str. 18, případně DURMAN, Karel: Blízký východ ve světové politice 1918-1959. Nakladatelství politické literatury, Praha 1966, str. 291.

¹² Zde se Britové patrně inspirovali podobnou smlouvou, kterou uzavřeli s Američany za 2. světové války, kdy v září 1940 Britové pronajali své vojenské základny na New Foundlandu, Bahamách, Bermudách a v Karibiku na 99 let Spojeným státům. Na oplátku Royal Navy získalo 50 starších torpédoborců, které potřebovalo k posílení obrany svých konvojů přes Atlantický oceán. – FREYER, Paul Herbert: Smrt na všech mořích. Naše vojsko, Praha 1996. ISBN 80-206-0502-9, str. 85.

¹³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 525-526.

utopilo se. Tato událost vedla k demisi Nuqrášího Paši¹⁴ a jeho nahrazení Ismailem Sidikím¹⁵. 21. února vyhlásil nově vzniklý Národní výbor dělníků a studentů generální stávkou. Následovaly krvavé srážky, ve kterých zahynulo 23 lidí a přes 100 bylo zraněno¹⁶. I přes zákaz shromažďování došlo během března v Alexandrii k dalším střetům, při nichž zahynulo 28 lidí a přes 350 bylo zraněno¹⁷. Následovalo vyhlášení výjimečného stavu a rozsáhlých zatýkání „hnízd komunistického nebezpečí“, v červenci 1946¹⁸, které postihlo přes 250 lidí¹⁹. Otázka britské přítomnosti v Egyptě však nezmizela a Sidikí od počátku své vlády chtěl pokračovat v politice, která by vedla k odchodu Britů. Ti si uvědomovali, že pokud chce Británie hrát ve světovém dění významnější roli, tak k tomu bude potřebovat základny v arabských zemích, kontrolu klíčových komunikací a zajištění dodávek ropy²⁰. Ke splnění těchto podmínek bylo nutno, aby arabské vlády zůstaly Britům nakloněny, Britové by tudíž měli zastávat protižidovské názory a přesunout většinu britských základů do Keni a Tanganiky, přičemž v arabských zemích by zůstaly pouze předsunuté základny²¹. Jako pokusný balónek bylo v květnu 1946 vydáno komuniké, že Britové budou ochotni evakuovat své základny v Egyptě, pokud bude dosaženo dohody o Suezském průplavu, Egyptané naopak požadovali úplný britský odchod a svrchovanost nad Súdánem²². Jednání začala již v květnu 1946 a intenzivně pokračovala v říjnu téhož roku, kdy Sidikí jednal v Londýně s ministrem zahraničím Ernestem Bevinem. Jednání se protáhla až do poloviny listopadu, kdy bylo zveřejněno společné prohlášení obou aktérů, podle kterého se Britové měli stáhnout z Egypta do roku 1949, v případě nouze by však mohli být povoláni zpět²³. Případná dohoda však zkrachovala na otázce Súdánu, který měl podle Attleeho prohlášení zůstat britský a v budoucnu měl získat nezávislost. Proti tomu okamžitě propukly v Egyptě demonstrace a Sidikí byl nucen v prosinci odstoupit²⁴. Staronovým premiérem se stal Nuqrášího Paša, který hodlal zachovat jednotu Egypta a

---

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 276.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 277.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 526.

²⁰ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 278.

²¹ Tamtéž.

²² BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 526-527.

²³ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 279.

²⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 527.

Súdánu. Egypťané také zkoušeli přenést problém jednoty země na půdu OSN, kde však neuspěli, i přes podporu SSSR a Polska. OSN tehdy řešila jiný problém – ukončení britského mandátu v Palestině a její rozdělení²⁵.

---

²⁵ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 279 - 280.

2.1.2 Vznik Státu Izrael

K hlasování o rozdělení Palestiny došlo 29. listopadu. 1947, s poměrem hlasů 33 pro, 13 proti a 10 se zdrželo hlasování²⁶ (podle jiných údajů 34 pro, 13 proti²⁷). Netrvalo to však dlouho a bylo jasné, že po vypršení britského mandátu (15. května. 1948²⁸) nastanou boje. Sřety však začaly již mnohem dříve a bojovná prohlášení se nesla i od vysokých představitelů Arabů, jako byl generální tajemník Ligy arabských států Azzam paša²⁹. K vůbec prvním střetům mezi Izraelci a Araby již došlo 30. listopadu³⁰ a od ledna 1948, jak se blížilo datum odchodu Britů z Palestiny, intenzita bojů rostla (v tomto období, začalo docházet, k odchodu arabského obyvatelstva Palestiny, které se jednak stalo cílem útoků židovských extrémistických skupin, jako byl Irgun, při kterých řada Arabů zahynula³¹, ale také díky povzbuzování svých vůdců, kteří tvrdili, že po vyhrané válce se vrátí a rozeberou si židovský majetek³², přičemž výzvy k setrvání a mírovému soužití, které slibovali židovští představitelé byly ignorovány³³)³⁴. Mezi Izraelci mezitím probíhaly spory, zda má být nezávislost vyhlášena okamžitě po vypršení britského mandátu, či nikoliv. David Ben Gurion však nakonec prosadil svou a nezávislost Státu Izrael byla vyhlášena 14. května. 1948. Dlouholeté úsilí Židů tak bylo korunováno úspěchem. Nyní již zbýval pouze jeden detail: nově vzniklý stát ubránit. Tento úkol neměl daleko ke starozákonnímu boji mezi Davidem a Goliášem. Začal 15. května. 1948.

Je nutno zmínit ještě jeden významný fakt, který Izraelcům napomohl. Mohli totiž těžit z faktu, že byli podporováni oběma supervelmocemi, které však měly zcela odlišné cíle. Sověti doufali, že Izrael by se stal výspou socialismu na Blízkém východě a proto mohl být zásobován potřebnými zbraněmi z formujícího se východního bloku (zejména Československa)³⁵, čehož si Izraelci dodnes velmi

---

²⁶ HERZOG, Chaim: Arabsko-izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008. ISBN 978-80-7106-954-6, str. 11.

²⁷ DURMAN, Karel: Popely.... I., op. cit., str. 274.

²⁸ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 50.

²⁹ DURMAN, Karel: Popely.... I., op. cit., str. 275.

³⁰ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 11.

³¹ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 276.

³² HERZOG, Chaim: op. cit., str. 39 - 42.

³³ Tamtéž.

³⁴ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 27- 55.

³⁵ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 472.

cenní³⁶. Sověti podporou Izraelců také usilovali o podkopání postavení Velké Británie na Blízkém východě³⁷. Je proto pravděpodobné, že kdyby se Izraelci pokoušeli o vyhlášení nezávislosti v roce 1949, tak by jejich stát podporu obou supervelmocí neměl³⁸, nehledě na fakt, že řada členů americké administrativy Izraelce neměla zrovna v lásce³⁹.

Izraelské síly se v té době skládaly z jednotek Hagany, která představovala domobranu vytvořenou za arabského povstání v letech 1936 - 1939. V roce 1941 byly v rámci Hagany vytvořeny elitní úderné oddíly Palmach. Obrovským handicapem však byl zoufalý nedostatek kvalitních zbraní. Ještě v roce 1947 disponovala Hagana necelými 2000 tisíci puškami a kulomety s municí na tři dny bojů a elitní Palmach mohl vyzbrojit pouze 2/3 ze svých 4000 příslušníků, avšak opět pouze lehkými zbraněmi⁴⁰. Situace se příliš nezlepšila ani do začátku války, kdy Izraelci měli necelé dvě stovky minometů, několik 20 mm kanonů Hispano Suiza a několik francouzských děl ze začátku 20. století⁴¹. Naopak podstatné zlepšení situace nastalo u lehkých zbraní. Již na přelomu března a dubna začaly do Izraele docházet první dodávky zbraní z Československa⁴². V první dodávce se jednalo o 200 pušek a 40 kulometů⁴³. V následujících měsících byly z Československa dodány další zbraně, včetně například 50 letounů Spitfire v září 1948⁴⁴, díky kterým Izraelci vybojovali vzdušnou převahu. To však zatím bylo jen hudbou budoucnosti. Izraelci mohli v nadcházejícím konfliktu počítat s 15000 (včetně 30000 obránců osad, kteří však museli zůstat na svých místech)⁴⁵ respektive 21000 obránci⁴⁶, podle jiných údajů až s 35000⁴⁷. Velmi podstatný byl také morální faktor. Židé věděli, že bojují o vše a v nadcházející válce bojovali s maximálním nasazením.

---

³⁶ Jako důkaz může sloužit to, že doposud jediný exportovaný izraelský tank Merkava (byť se jedná o vyřazenou verzi Mk. I), se nachází ve stálé expozici Vojenského technického muzea v Lešanech - <http://www.vhu.cz/exhibit/izraelsky-hlavni-bojovy-tank-mbt-merkava-mk-1/>.

³⁷ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 472.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 19- 21.

⁴¹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 55.

⁴² DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 306- 307.

⁴³ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 33.

⁴⁴ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit, str. 278.

⁴⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 21.

⁴⁶ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 472.

⁴⁷ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 277.

Arabská vojska měla oproti Izraelcům řadu výhod. V první řadě nebyla nucena bojovat o své holé přežití. Byla také velmi dobře vyzbrojena, jak lehkými, tak těžkými zbraněmi včetně tanků, dělostřelectva a mohla se spolehnout i na leteckou podporu⁴⁸. Arabská vojska (své kontingenty vyslaly Egypt, Zajordánsko, které vyslalo elitní Arabskou legii, Sýrie, Irák, Libanon a Saudská Arábie) měla sílu 45000 mužů a přibližně 50000 mužů nepravidelných jednotek⁴⁹. Velkou nevýhodou arabských armád však bylo nejednotné velení a rozdílné zájmy zainteresovaných zemí⁵⁰ (které se dají charakterizovat, jako kdo získá více území – tato snaha vedla k rozcházení Egypta a Zajordánska, protože oba státy se chtěly stát vůdčí silou v Palestině), které přerůstaly až ve vzájemnou nenávist, která se projevovala naprostou absencí pomoci na bitevním poli (velmi trpké zkušenosti s tím měli v závěrečné fázi války egyptské jednotky v pásmu Gazy a na Sinajském poloostrově, kdy byli Egyptané zachráněni až hrozbou britské intervence)⁵¹.

Izraelskou válku o nezávislost lze rozdělit na několik období bojů a příměří. První období od 15. května do 11. června lze označit za nejkritičtější období izraelské obrany, kdy Izraelci ztratili značnou část Negevu a prakticky celý Jeruzalém, kde obráncům docházelo prakticky vše⁵². Příměří, vyjednané OSN, vydrželo do 9. července. Situace na bojišti se však výrazně změnila. Izraelci dostávali stále více těžkých zbraní (hlavně z Československa)⁵³ a také díky přeskupení a výcviku nových jednotek převýšili arabská vojska o 20000 mužů, přičemž počet vojáků, které mohl Izrael nasadit, stoupal až do konce války na 115 000 mužů⁵⁴. Druhá fáze (9. – 18. července) bojů se odehrála zcela pod taktovkou Izraelců, kteří převzali iniciativu a během deseti dnů se zmocnili značných částí Galileje (cca 1000 čtverečních kilometrů)⁵⁵. Poté následovalo druhé příměří, během kterého se výrazně diskutovalo o Bernadottově plánu, podle kterého si měl Izrael ponechat čerstvě dobytá území, zatímco Negev měl připadnout Zajordánsku. Izraelci to však odmítli a samotný Bernadotte byl 17.

---

⁴⁸ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 25 - 26.

⁴⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 25-26 a 54.

⁵⁰ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 309.

⁵¹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 313-315.

⁵² HERZOG, Chaim: op. cit., str. 93.

⁵³ DURMAN, Karel: Popely.... I., op. cit., str. 277.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 313.

září zavražděn židovskými teroristy⁵⁶, což přivedlo Izrael do velmi nepříjemné situace⁵⁷ a mírová jednání selhala. Poslední fáze války začala 15. října, poté co Egypťané svou neústupností, v otázce zásobování izraelských osad v Negevu, poskytli Izraelcům záminku pro úder⁵⁸. Egypťané se museli spolehnout hlavně sami na sebe, ostatní arabské země se prakticky do boje nezapojily a proti početným, motivovaným a dobře vyzbrojeným Izraelcům se neudrželi. V první etapě bojů Izraelci pronikli hluboko do egyptského týlu, donutili část jednotek k ústupu do Gazy a další části egyptských jednotek byly obklíčeny v okolí Fallúdži (kteří zůstali v obklíčení až do podepsání příměří), kde se jedním z obléhaných stal tehdy ještě neznámý Džamál Násir⁵⁹ a v oblasti mezi Jeruzalémem a Hebronem. Celkový počet obklíčených Egypťanů se vyšplhal na 6000⁶⁰. Finální izraelský útok začal 22. prosince a byl rychle korunován úspěchem, když se Izraelcům, 31. prosince, podařilo odříznout Gazu od Egypta (na egyptské území vstoupili již 28. prosince). V tuto chvíli zachránili Egypťany Britové, kteří Izraelcům pohrozili, že pokud se nestáhnou, tak Britové Egypťany podpoří, podle smlouvy ze srpna 1936. 2. ledna 1949 se Izraelci stáhli a celkové příměří vstoupilo v platnost 7. ledna 1949⁶¹. V následujících měsících byly podepsány dohody o příměří s Egyptem (24. února), Libanonem (23. března), Zajordánskem (3. dubna), a Sýrií (20. července)⁶². Po válce mohl Blízký východ sledovat velké přesuny obyvatelstva. Z muslimských zemí muselo v letech 1948-1957 odejít na 567.000 Židů⁶³ (z toho 75.000 z Egypta)⁶⁴ z Izraele odešlo na 650.000 muslimů (podle Izraele 538.000)⁶⁵. Izrael utrpěl také značné ztráty během bojů, ve kterých zahynulo na 6000 Izraelců (1% populace)⁶⁶.

---

⁵⁶ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 278.

⁵⁷ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 109.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 314-316.

⁶⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 528.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 316.

⁶³ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 474.

⁶⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 529.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 130.

2.1.3 Od války k revoluci

Politická situace v Egyptě se nijak neuklidňovala ani během války s Izraelem. Velmi aktivním se stalo Muslimské bratrstvo, které bylo zodpovědné za řadu útoků z let 1947-1948, které vedly k jeho zákazu, pozatýkání čelních představitelů a zabavení majetku v prosinci 1948 (v prosinci 1951 bylo ale opětovně zlegalizováno). Bratrstvo na to zareagovalo zavražděním premiéra Nuqrášiho Paši 28. prosince, který byl nahrazen Abd al-Hadím Pašou, který okamžitě zahájil kampaň proti radikálním skupinám, která vedla k zastřelení vůdce Muslimského bratrstva Hasana al-Banního v únoru 1949 a prodloužení výjimečného stavu⁶⁷. Nový egyptský premiér také musel řešit potíže s králem Farúqem, který se choval čím dál výstředněji. Dříve oblíbený král utrpěl v říjnu 1942 vážné zranění při autonehodě, po které výrazně ztloustl, neuvěřitelně se přejídal a stal se paranoidním a zároveň začal shromažďovat vše, co mu přišlo pod ruku⁶⁸. Královou prestiží však otřáslly jiné události. Zaprvé to byla prohraná válka s Izraelem, po které se na veřejnost dostaly informace, že egyptští dělostřelci byli vyzbrojeni zapomenutou italskou municí z roku 1942, které často sama vybuchovala⁶⁹. Král také způsobil skandál, když se v listopadu 1948 rozvedl s velmi oblíbenou královnou Farídou a jeho novou královnou se v květnu 1951 stala šestnáctiletá Náríman Sádiqová⁷⁰, přičemž na svatební cestě dokázal za noc prohrát tehdy astronomických 140.000 dolarů⁷¹.

V lednu 1950 proběhly další volby, které znamenaly pro vládnoucí sadisty a liberální konstitucionalisty porážku. Vítězem se stala strana Wafd pod vedením Nahnáse Paši, která získala absolutní většinu hlasů⁷², díky předvolebním slibům o snížení daní a vyšetření skandálů z války s Izraelem⁷³. Vláda si také slibovala zlepšení ekonomické situace, díky konjunkturu korejské války, která sice vedla k tomu, že se zvýšil export bavlny, ale také se snížila osevní plocha obilí a rýže, což vedlo k jejich zdražení a protestům obyvatelstva⁷⁴. Na jednací stůl se také vrátila jednání o odchodu Britů z Egypta. Ta započala v březnu 1950 a trvala až

---

⁶⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 529.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 341.

⁷⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 529.

⁷¹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 341.

⁷² DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 400.

⁷³ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 348.

⁷⁴ Tamtéž.

do října následujícího roku, nicméně skončila na otázce Súdánu a jednání tím byla přerušena⁷⁵. Egypt byl také konfrontován s probíhající studenou válkou. Nejprve bylo na výcvik posláno do USA na 300 egyptských důstojníků, včetně členů Hnutí svobodných důstojníků (dále jen HSD), z nichž část (celkem šest členů, kteří se později dostali i do Rady revolučního velení - dále jen RRV) byla oslovena CIA a i po svém návratu do vlasti s ní udržovala kontakt⁷⁶. Podstatně důležitější událostí se stalo, založení MEC (Middle Eastern Command – Středovýchodního velení) v září 1951, které mělo zabezpečit obranu Blízkého a Středního východu. Zakládajícími členy této organizace byly USA, VB, Francie a Turecko⁷⁷. 13. října byl přizván i Egypt, na jehož území se měly využít stávající britské základny a v Káhiře, mělo být zřízeno, velitelské centrum MECu. Egyptané obě možnosti zavrhnuli, protože logicky odmítali přítomnost cizích vojsk v zemi, když se jedných chtěli zbavit⁷⁸. Pro Egyptany byl nadále prvořadým problémem vojenská přítomnost Britů a Nahráš Paša se tentokrát rozhodl pro radikální řešení, když 8. října oznámil zrušení spojenecké smlouvy s Brity⁷⁹. Britové toto prohlášení odmítli uznat a trvali na platnosti smlouvy ze srpna 1936. Džin však již byl z lahve venku. Britové museli čelit široké formě odporu, které začínala pasivní rezistencí, stávkami a končila rozsáhlými demonstracemi, které doprovázelo organizování partyzánských skupin v oblasti průplavu. Situace vygradovala 25. ledna 1952, kdy se Britové rozhodli obsadit kasárna policie v Ismáíliji, odkud byli povstalci podporováni⁸⁰. Akce se však zvrtila, v několikahodinový boj, na jehož konci zůstalo 46 mrtvých Egyptanů⁸¹. Následujícího dne propukly v Káhiře rozsáhlé nepokoje, kdy byly napadeny prakticky všechny západní instituce a výsledkem bylo 30 mrtvých včetně osmi Britů a Kanadánů⁸². Nepokoje ukončila, až na rozkaz krále Farúqa, armáda, která večer Káhiru obsadila, Farúq vyhlásil výjimečný stav a zároveň rozpustil vládu⁸³.

---

⁷⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 531.

⁷⁶ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 24.

⁷⁷ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 20.

⁷⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 531.

⁷⁹ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 21.

⁸⁰ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 355.

⁸¹ DURMAN, Karel: Popely..., I., op. cit., str. 400.

⁸² BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 532.

⁸³ Tamtéž.

Egypt tím vkročil do poslední fáze období monarchie a politické nestability, jejíž konec nastal až s důstojnickým převratem. Mezi lednem a červencem se v Egyptě vystřídalo pět vlád, které však postrádaly vliv a stávající politický systém Egypta se tak rozložil⁸⁴. Králi se také podařilo rozhádat se s Brity, kteří ho doposud podporovali. Farúq totiž vytáhl súdánskou kartu, když si chtěl získat příznivce Velkého Egypta, tím že se prohlásil súdanským králem⁸⁵. Britové to však odmítli, protože již počátkem roku 1952 provedli ústavní změny, které posouvaly Súdán k větší autonomii a vstoupily v platnost v dubnu téhož roku⁸⁶. Stále více se ozývaly hlasy, které tvrdily, že by Egypt, kvůli stávajícímu chaosu, prozatím potřeboval diktátora⁸⁷. Ten přišel ze strany, kterou nikdo nečekal.

---

⁸⁴ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 26.

⁸⁵ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 26.

⁸⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 531.

⁸⁷ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 400.

2.1.4 Egyptská sametová revoluce

Příčin vojenského převratu bylo několik. Mezi ty nejvýznamnější lze zařadit prohraná války s Izraelem a s tím spojené rozčarování z monarchie (HSD považovalo Izrael za výspu západu v arabském světě a rozhodně neuznávalo vznik Izraele⁸⁸, ale samotnému Násirovi se např. velmi líbil izraelský systém kibuců⁸⁹), zásobování vojska druhořadým materiálem (viz. italské granáty) nebo střet mezi důstojníky a králem o královský Důstojnický klub.

Počátek HSD sahá již před II. světovou válku, ale k samotnému vykrystalizování hnutí došlo až po prohrané válce s Izraelem na konci roku 1949⁹⁰. Hnutí bylo složeno z mladších důstojníků (v době převratu měl nejvyšší hodnost Násir, který byl plukovníkem, ostatních osm byli podplukovníci nebo majoři) kteří se vypracovali vlastními schopnostmi. Jednalo se o muže, kteří pocházeli z nižší až střední třídy⁹¹ (Násir byl synem poštovního úředníka⁹²) a spojoval je egyptský nacionalismus, vlastenectví, odpor k Britům, zároveň však mezi nimi byly zastoupeny jak pravicové, tak levicové názory⁹³, v osobní rovině se však jednalo o muže konzervativního a sekulárního střihu a jako vojáci měli v oblibě moderní technologie⁹⁴. Je nutno zdůraznit, že samotná organizace nebyla příliš početná, v červenci 1952 měla 327 členů⁹⁵, v jejichž čele stál Výkonný výbor svobodných důstojníků, který byl, od srpna 1952, 14 - ti členný⁹⁶.

K prvnímu střetu mezi monarchií a důstojníky došlo na začátku roku 1952, kdy se konaly volby do Důstojnického klubu, který měl v armádě velkou prestiž, byť se jednalo pouze o neformální organizaci⁹⁷. Ve volbách zvítězil generál Muhammad Nadžíb, kterého podporovalo HSD, které samo získalo většinu rozhodujících funkcí⁹⁸. Král na to reagoval zastavením dotací pro Důstojnický

---

⁸⁸ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 24.

⁸⁹ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 475.

⁹⁰ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 24.

⁹¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 551.

⁹² WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 25.

⁹³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 551.

⁹⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 563-564.

⁹⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 547.

⁹⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 550.

⁹⁷ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 25.

⁹⁸ Tamtéž.

klub⁹⁹, čímž si ho však odcizil a po narůstajících rozporech se rozhodl pro jeho rozpuštění, k čemuž došlo 15. července¹⁰⁰.

V egyptských záležitostech se také stále více angažovali Američané, kteří již na konci roku došli k závěru, že největším problémem na Blízkém východě nejsou komunisté, ale místní nacionalisté. Reagovali na to strategií, podle které se neměli oslabovat Britové a když to bude nezbytné, tak vytvořit a podporovat alternativní politická uskupení¹⁰¹. V reakci na události z ledna 1952 se Američané rozhodli urovnat vztahy mezi Brity a králem Farúqem, které však selhaly. Mezitím však také Američané jednali s HSD (včetně Násira), ale poté, co se tajná jednání málem dostala na veřejnost, se stáhli¹⁰².

Střet mezi králem a důstojnictvem se mezitím stále vyostřoval. Původní plány HSD počítaly s tím, že k převratu dojde až v roce 1955, ale poté co byl Nadžíb 18. července informován, že král má seznam dvanácti možných spiklenců, bylo o akci rozhodnuto¹⁰³. K rozhodnutí o akci také přispěl fakt, že král a značná část vlády byla v Alexandrii, kde se snažila ukrýt před letními vedry¹⁰⁴. Celý převrat proběhnul naprosto hladce a nekrvavě. Ozbrojená akce začala v 23 hodin, 22. července a již ve dvě hodiny ráno, 23. července bylo po všem, když byla obsazena média, komunikační uzly, generální štáb a další vojenské a strategické objekty¹⁰⁵. O hladkosti převratu také svědčí, že káhirské obyvatelstvo bylo (stejně jako Britové, kteří na rozdíl od Američanů, kteří převrat přivítali, jako zastavení možných komunistických intrik, nebyli Egyptěany informováni) zcela překvapeno, když bylo ranním rozhlasem oznámeno, že moci se chopila armáda¹⁰⁶.

---

⁹⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 551.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 24.

¹⁰² WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 26-28.

¹⁰³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 551.

¹⁰⁴ DURMAN, Karel: Popely..., I., op. cit., str. 401.

¹⁰⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 552.

¹⁰⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 552-553.

2.1.5 Konsolidace a Násirův vzestup k moci

Mezi prvními kroky HDS bylo sestavení nové vlády, jejímž předsedou se stal Alí Máhir Paša, který byl ještě téhož dne jmenován králem¹⁰⁷. Dalším krokem bylo představení toho, co vlastně HDS chce. V rozhlasovém projevu Nadžíb mluvil nepřiliš konkrétně o odstranění zrádců, korupčníků¹⁰⁸, nevměšování se do vlády a respektování ústavy¹⁰⁹. Začala se také řešit otázka, co s králem. Radikální hlasy, které volaly po jeho likvidaci (včetně Násira)¹¹⁰ byly v menšině a nakonec se prosadila abdikace krále, ve prospěch jeho syna, a vypovězení krále ze země, k čemuž došlo 26. července. Farúq se na egyptskou půdu již živý nevrátil, zemřel v březnu 1965 a je pohřben v Káhiře¹¹¹.

Přestože měl Egypt legitimní vládu, skutečnou moc převzala čtrnáctičlenná RRV s Násirem v čele. Brzy bylo jasné, že i přes počáteční váhavost, HSD se s nikým nehodlalo dělit o moc a připustit vznik silné opozice jak nalevo, tak napravo. Již 12. srpna došlo k velmi tvrdému potlačení stávek v textilních závodech Kafr ad Dawwar, po nichž zůstalo 10 mrtvých dělníků. Za startovní výstřel přímého útoku na parlament a pravici je možno považovat spor o pozemkovou reformu, která stanovovala maximální možnou výměru, kterou šlo vlastnit (200 akrů půdy¹¹²) a snížení nájmu z půdy z 30 na 14 egyptských liber¹¹³. Legitimní vláda se proti tomu ostře stavěla, načež bylo 6. září 60 provládních politiků pozatýkáno a ministerský předseda rezignoval, aby byl o dva dny později nahrazen generálem Nadžíbem¹¹⁴. Samotná pozemková reforma byla vyhlášena o den později a ze strany zemědělců získala RRV obrovské sympatie, na úkor parlamentního Wafdu. Další úder směřoval na parlamentní strany, které se měly, podle zákona z 9. září očistit od korupčníků a přiznat veškerý majetek, což měly splnit do 7. října až poté mohly být uvolněny jejich finanční zdroje¹¹⁵. Stranám to však nepomohlo, protože všechny byly, v lednu 1953, rozpuštěny a jejich majetek

---

¹⁰⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 554.

¹⁰⁸ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 401.

¹⁰⁹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 360.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 554.

¹¹² Přibližně 81 hektarů.

¹¹³ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 361.

¹¹⁴ WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 31.

¹¹⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 555.

zabaven¹¹⁶. Podobné „utahování šroubů“ bylo patrné všude. 10. prosince byla zrušena ústava, která byla nahrazena novou v únoru 1953 a dávala hlavní podíl na moci RRV¹¹⁷, z Nadžíba udělala „vůdce revoluce“¹¹⁸. Utužování režimu dopadlo i na armádu. V lednu bylo zatčeno 36 důstojníků, kteří měli plánovat atentát na RRV (důvodem byla patrně nespokojenost s agrární reformou). Tento incident, byl však využit i ke konstrukci obvinění (někteří důstojníci byli ve spojení s komunisty¹¹⁹), podle kterého se měli komplotu účastnit i představitelé parlamentních stran. Toho se okamžitě využilo k jejich zákazu a nahrazením celonárodní organizací zvanou Osvobozené shromáždění¹²⁰. Samozřejmostí se stala i cenzura tisku.

Ke zdárnému konci jednání došlo v otázce Súdánu. 12. února došlo k dohodě s Brity, podle které si měli Súdánci vybrat samostatnost nebo možnost, že zůstanou ve spojení s Egyptem¹²¹. Na jednací stůl se dostala i otázka zbraní a zapojení Egypta do kolektivní obrany, což však Egyptané nadále odmítali a požadovali stažení Britů. Bez valných výsledků také skončila jednání s Američany o dodávkách zbraní a finanční podpoře, protože Američané přestali považovat Egypt za stát, který by se mohl stát, členem MEDO¹²² (zejména k tomu přispěla návštěva státního tajemníka Johna. F. Dullese, který se nesetkal s pozitivní odezvou jak od RRV v otázkách politiky a bezpečnosti, tak i od egyptské veřejnosti¹²³) a tak z požadovaných 100 mil. USD dostal Egypt pouze desetinu této částky¹²⁴, což se však nedá srovnat s realitou dnešních dní¹²⁵.

Po vyhlášení republiky¹²⁶, se naplno rozhořel mezi egyptskými politickými i náboženskými špičkami boj o moc, který se rychle vyvinul v souboj Násir¹²⁷ vs.

---

¹¹⁶ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op cit., str. 363.

¹¹⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 555.

¹¹⁸ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 401.

¹¹⁹ WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 32.

¹²⁰ WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 34.

¹²¹ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 374-375.

¹²² Middle East Defense Organization.

¹²³ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 373-374.

¹²⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 556.

¹²⁵ V současnosti je egyptská armáda vyzbrojena hlavně zbraněmi vyrobenými v USA nebo v rámci licence v Egyptě. Tažnými koňmi egyptských tankových jednotek je přes 1200 tanků M1A1 Abrams a přibližně 1300 tanků M60A3 Patton – Armádní technický magazín 12/2013, str. 30 a páteř egyptského letectva tvoří 220 stíhaček F-16, různých verzí, což činí egyptské letectvo čtvrtým největším uživatelem těchto letounů (po USA, Turecku a Izraeli) – ATM 5/2011, str. 48.

¹²⁶ 18. července 1953 – DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 427.

Nadžíb¹²⁸, který se naplno rozhořel v lednu 1954, kdy došlo ke střetům mezi sekulárními a islamistickými studenty Káhirské univerzity, načež RRV nechala Muslimské bratrstvo 14. ledna rozpustit na základě toho, že vystupuje jako politická strana. Zároveň došlo k zatčení 500 představitelů Muslimského bratrstva¹²⁹, které na to reagovalo vystupňovanými útoky na Brity v oblasti průplavu¹³⁰. Také pokračovaly procesy proti představitelům, starého režimu, které probíhaly již od podzimu 1953¹³¹.

Konečné střetnutí v boji o moc začalo 22. února. Na začátku této krize RRV vyzvala Nadžíba, aby si ponechal jen funkci prezidenta a premiérem se stal Násir. Nadžíb na to zareagoval tím, že požádal o posílení svých pravomocí jinak, že rezignuje, načež byla jeho rezignace 25. února potvrzena. Násir 27. února¹³² oznámil, že vznikne parlamentní republika s Nadžíbem jako prezidentem. Ještě téhož dne, byl však Nadžíb zatčen vojáky, kteří podporovali Násira¹³³, ale po intervenci egyptského velení byl Nadžíb volný, k čemuž přispěly také masové demonstrace organizované Muslimským bratrstvem¹³⁴ a 28. února se vrátil do čela země jako prezident s Násirem jako premiérem po boku. Tím skončilo pomyslné první kolo. V tom druhém se Nadžíb, ke své smůle zachoval velmi naivně. Hned následujícího dne odjel do Súdánu, kde se chtěl zasadit o to, aby Súdán zůstal v jednom státě společně s Egyptem, což se mu nepodařilo. Naopak, kdo v březnu 1954 slavil triumf za triumfem, byl Násir¹³⁵. Nejprve provedl armádní čistku, následně se usmířil s Muslimským bratrstvem, které bylo legalizováno (a okamžitě prohlásilo, že existence parlamentních stran ukazuje na dekadenci společnosti), zrušil cenzuru a legalizoval ostatní politické strany, což sice vedlo k velké kritice RRV, ale Násir toho využil k tomu, aby ukázal, jak by to dopadlo,

---

¹²⁷ Který byl místopředsedou vlády, ministrem vnitra a předsedou RRV – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 557.

¹²⁸ Nadžíb zastával úřad premiéra i prezidenta – tamtéž.

¹²⁹ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 108.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tyto procesy však byly spíše divadlem pro veřejnost, protože i přes tvrdé verdikty (padl i trest smrti), všichni odsouzení skončili v domácím vězení, nebo jim byla odňata občanská práva – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 557-558.

¹³² Po velkém nátlaku motorizovaných jednotek, které podporovaly Nadžíba – DURMAN, Karel: Blízky východ..., op. cit., str. 377.

¹³³ Jednalo se o pěchotní a dělostřelecké útvary – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 559.

¹³⁴ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 109.

¹³⁵ Který byl na konci února jmenován Nadžíbem jako vojenský guvernér Káhiry – DURMAN, Karel: Blízky východ..., op. cit., str. 377.

kdyby se uskutečnily volby, které byly slíbeny během únorové krize. Na Násirovu stranu se přidala i značná část obyvatelstva, která byla zmatena rozšířením falešné zprávy, že jakmile se uskuteční volby, tak se k moci vrátí politici z předrevoluční éry společně s králem Farúqem¹³⁶ a starými poměry. 28. března se do věci vložila armáda, která „spontánně“ demonstrovala proti obnově parlamentních stran. Téhož dne byly politické strany opět zakázány, obnovena cenzura a pochopitelně zrušeny i volby¹³⁷. Nadžib se po návštěvě Súdánu vydal na další zahraniční cestu do Saudské Arábie a když se vrátil do Káhiry, tak zjistil, že je bez jakéhokoli vlivu¹³⁸. Džamál Násir, tak mohl oslavit svůj triumf.

Násirovi se na počátku jeho vlády podařilo konečně dotáhnout do konce jednání o odchodu Britů. Jednání, začala již na konci března 1953, došla do úspěšného konce¹³⁹ v červenci 1954. 26. července, byla dohoda podepsána: Britové se měli do 20 měsíců stáhnout od data podpisu smlouvy, základny mohly být udržovány v provozuschopném stavu, smlouva z roku 1936 byla ukončena, zaručena byla volná plavba Suezským průplavem¹⁴⁰ a v případě napadení arabské země nebo Turecka mohly být znovu obsazeny (tento bod byl platný na sedm let)¹⁴¹. I přes fakt, že po devíti letech byla jednání, z pohledu Egyptanů úspěšná, tak samotná smlouva byla přijata negativně a na Násira byl během jeho projevu v Alexandrii spáchán neúspěšný atentát¹⁴² příslušníky Muslimského bratrstva, na které pak dopadl hněv jak Egyptanů, kteří vypálili jeho káhirské sídlo, tak Násira, který nechal s Muslimskými bratry uspořádat proces, na jehož konci bylo šest oběšenců. Listopad 1954 také znamenal definitivní konec pro prezidenta Nadžíba, který byl odvolán a Egyptu začala přímo vládnout RRV¹⁴³ s Násirem v čele, který

---

¹³⁶ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 378.

¹³⁷ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 110.

¹³⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 560.

¹³⁹ Egypt byl v tomto případě podporován Spojenými státy, které doufaly v zapojení Egypta do Severního řetězu, což byly, podporované USA, státy hraničící se SSSR (Turecko, Irán, Pákistán). Egypt by tak vstoupil do nepřímého spojení s USA, pokud by došlo k britské evakuaci. Roli také sehrál Násirův antikomunismus. Počátek Severního řetězu se datuje na jaro 1954 – DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 379-380. Egyptu také byla přislíbena americká vojenská i hospodářská pomoc – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 122-123.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tento bod byl projednán a podepsán jako dodatek v říjnu 1954 – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 561, nicméně již v listopadu téhož roku, byl na Násirův příkaz vypracován přísně tajný plán na možné převzetí Suezského průplavu Egyptany – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 128.

¹⁴² Jedinou „obětí“ atentátu se stala žárovka nad Násirovou hlavou – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 129.

¹⁴³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 561-562.

pokračoval v posilování svých pozic (ať již šlo o jmenování důstojníků) nebo politické změny v Egyptě¹⁴⁴, které vedly k vytvoření prezidentského systému vlády a vzniku jediné parlamentní strany Národní svaz, která vznikla v lednu 1956 a o šest měsíců později vstoupila v platnost nová ústava, schválená v referendu, a společně s ní byl Násir zvolen prezidentem. RRV byla zrušena a moc přešla do rukou vlády (Násira)¹⁴⁵.

---

¹⁴⁴ Násirův politický program dobře reflektuje jeho literární dílo *Filozofie revoluce*, jejíž obsah se dá shrnout do dvou bodů: a) boj proti západnímu vlivu a Izraeli (samotní Izraelci však zpočátku hleděli na Násira příznivě – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 138), b) zvláštní role Egypta v tomto boji – WANNER, Jan: *Bitva o Suez.....*, op. cit., str. 128.

¹⁴⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 565-566.

2.2 Násirovský Egypt

V následujících letech vlády RRV (respektive Džamála Násira) došlo k výrazné změně politického kurzu Egypta. Doposud neutrálně až západně orientovaná země se výrazně přiklonila k východnímu bloku a byla zapojena do několika válečných konfliktů.

2.2.1 Co se stane kvůli přehradě

Násir brzy vstoupil na mezinárodní scénu a poměrně rychle se u něho začaly projevovat panarabské tendence¹⁴⁶, které však vedly ke konfliktům. První střet nastal s Irákem, ohledně jeho angažovanosti v Bagdádském paktu¹⁴⁷, což vyústilo v několikaleté nepřátelství¹⁴⁸. Násir, se od vzniku paktu, začal stále více vymezovat vůči „imperialistickému Západu“, který si, dle jeho mínění, chtěl na Blízkém východě udržet své velmocenské postavení, skrze bezpečnostní aliance. Skutečně hvězdnou hodinou se však stala Násirova účast na Bandugské konferenci v dubnu 1955 na které byl položen základ Hnutí neangažovaných zemí (k jeho vzniku však došlo později), které společně s Násirem založili Josip Tito a Džaváharlál Nehru¹⁴⁹. Násir zde rovněž jednal s čínským premiérem Čou En-lajem, který mu přislíbil, že se Sovětským svazem prodiskutuje problém s egyptským nedostatkem zbraní (příčiny jednání vysvětlují níže)¹⁵⁰.

Násir se také stále více dostával do střetu s Izraelci, kteří po počátečním optimismu vystřízlivěli, a vztahy obou zemí se rychle zhoršovaly. Přispělo k tomu

---

¹⁴⁶ DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 406.

¹⁴⁷ Jednalo se o obranu organizaci podobnou americkému Severnímu řetězu. Jako první do ní vstoupily Irák a Turecko (což bylo pro panarabistu Násira nepřijatelné) v lednu 1955, počátkem dubna se připojila Velká Británie (čímž se zřetelně postavila proti Násirovi) a do konce roku se připojily Irán a Pákistán – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 568.

¹⁴⁸ Irácká angažovanost vedla k soupeření mezi Egyptem a Irákem, které trvalo od roku 1955 až do roku 1959 a zasáhlo např. Jordánsko nebo Sýrii – DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 407-408.

¹⁴⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 138.

¹⁵⁰ WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 147, mezi další úspěchy patřilo, že „závěrečné komuniké vyzvalo k uplatnění rezoluce OSN o Palestině a dosažení mírového řešení palestinské otázky“ – WANNER, Jan: Bitva o Suez...., citace, str. 148.

Násir se snažil získat zbraně již v minulém roce od Američanů, jednání však skončila neúspěšně a za peníze, kterými ho Američané chtěli uplatit, nechal v Káhiře postavit pomník – DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 428. Poněkud úspěšnější byl u Britů, kteří mu v březnu 1955 dodali 32 tanků Centurion a šest proudových stíhaček Meteor – WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 150., což navazovalo na dodávky z roku 1954, které zahrnovaly 40 Centurionů – DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 409. V březnu 1955 Násir opět žádal Američany o pomoc při vybrojení, ale jednání znovu zkrachovala – tamtéž.

několik událostí. První z nich byla Lavonova aféra, která započala v červenci 1954¹⁵¹. K uklidnění napětí také nepřispěli akce palestinských fedajínů, kteří operovali z Gazy¹⁵². Násir na vyhrocenou situaci reagoval tím, že se začal stále ostřeji vymezovat vůči Izraeli a zároveň se ocitl pod tlakem armády, která žádala o dodávky moderních zbraní¹⁵³. V reakci na tyto akce, došlo k dalšímu vyhrocení vztahů, když Izraelci provedli na Gazu odvetný úder za fedajínské akce¹⁵⁴. O urovnání vztahů, mezi oběma zeměmi se snažili USA a VB se svým plánem Alpha, který se začal připravovat v říjnu 1954 a předložen byl v červnu 1955. Předpokládal výměny území mezi Egyptem a Izraelem, přičemž garanty hranic by se staly oba západní státy (o garanci svých hranic žádal Izrael Američany již v květnu 1955¹⁵⁵). Izraelci však odmítli své území vyměnit¹⁵⁶.

Násirovi se také podařilo vyřešit problém zbraní, o kterém jednal během Bangdunské konference s Čínany. V září 1955 oznámil, že potřebný arzenál bude nakoupen na základě obchodní dohody z Československa¹⁵⁷. Množství moderních zbraní způsobilo obavy v Izraeli, protože po zvládnutí výcviku by Egyptané měli nad izraelskou armádou výraznou technickou i početní převahu¹⁵⁸. Izraelcům se naopak povedlo získat spojence ve Francii, která oprávněně podezírala Násira

---

¹⁵¹ Izraelci tehdy prováděli v Egyptě diverzní akce, při kterých nechali vybuchovat bomby před americkými a britskými objekty – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 570. Cílem těchto akcí mělo být zabránit sblížení USA, VB a Egypta – DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 433. Egyptanům se však podařilo diverzní skupinu zajmout a dva její členové byli popraveni – tamtéž. Aféra měla ještě politickou dohru, ve které se projevil mocenský boj v Izraeli, protože z organizování sabotérů byl obviněn ministr obrany Lavon, ve skutečnosti však byla akce vymyšlena velitelem armádní rozvědky plukovníkem Giblym, kterému se podařilo, v následujícím vyšetřování svalit, díky falešným důkazům vinu na Lavona, který v únoru 1955 rezignoval – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 138, DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 433.

¹⁵² DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 432.

¹⁵³ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 409.

¹⁵⁴ Odehrál se 28. února a při akci bylo zabito 39 egyptských vojáků. Tím započaly ozbrojené střety, které vedly až k bloádě Tiranské úžiny v září 1955 – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 570 a uzavření Suezského průplavu pro izraelské lodě – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 139.

¹⁵⁵ DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 434.

¹⁵⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 570, plán předpokládal, že Izrael by se vzdal části Negevské pouště ve prospěch Egypta, který by tak měl společnou hranici s Jordánskem. Obě strany by získaly finanční odškodnění – tamtéž.

¹⁵⁷ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 410, nejednalo se však o první zbrojní dohodu, první větší kontrakt byl podepsán již v dubnu 1955 na dodávku 50 starších německých tanků PzKpfw IV. – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 137.

¹⁵⁸ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 157-158.

z podpory povstalců v Alžírsku¹⁵⁹. V reakci na to, byla již ke konci roku 1954 uzavřena dohoda mezi Izraelem a Francií o dodávkách pozemních zbraní¹⁶⁰ a další dohoda byla potvrzena v prosinci 1955¹⁶¹.

Událostí, která dominovala v Egyptě, v roce 1956 bylo další navýšení Asuánské přehrady¹⁶². Již od konce roku 1955 probíhaly rozhovory mezi Egyptem, USA, VB a Světovou bankou o možnostech financování stavby. Zpočátku nadějná jednání z listopadu a prosince 1955¹⁶³ se však s postupem času začala zadrhávat. Jedním z důvodů byla i Násirova politika vyzbrojování, která popuzovala americký Kongres, dalším byla neochota Světové banky investovat do stavby přehrady¹⁶⁴ nebo rostoucí nepřátelství Britů i Američanů vůči Násirovi¹⁶⁵. V reakci na sblížení Násira s východním blokem¹⁶⁶, Američané zahájili operaci Omega¹⁶⁷. Mezitím pokračovalo francouzsko-izraelské sblížení, když v dubnu 1956 bylo Izraeli přislíbeno 12 stíhaček Mystère IVA a další zbraně, včetně dodávek z Kanady a Velké Británie,¹⁶⁸ po nichž následovaly dohody o

---

¹⁵⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 139, při jednání s francouzským ministrem zahraničí Pineauem to potvrdil i Násir, když v dubnu 1956 slíbil přerušení výcviku alžírských povstalců, nikoliv však jejich vyzbrojování – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 226.

¹⁶⁰ Jednalo se o 150 tanků AMX-13, 360 děl různých typů, obrněné transportéry a několik proudových letadel – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 135.

¹⁶¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 572, v tomto kontraktu se jednalo např. o 24 francouzských stíhaček Ouragan VI – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 203.

¹⁶² Od této přestavby se očekávalo zvýšení výroby elektřiny a vznik vodního rezervoáru, který měl navýšit zemědělskou produkci o 25%, když však byla přehrada v roce 1970 dokončena, zemědělská produkce naopak klesla – JOHNSON, Paul: op. cit., str. 477.

¹⁶³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 573-574.

¹⁶⁴ DURMAN, Karel: Popely.... I., op. cit., str. 435.

¹⁶⁵ Jednání, která probíhala mezi Američany a Egyptany v únoru a březnu 1956 se opět týkala spojení Jordánska a Egypta, dále pak dělení vody z řeky Jordán, návrat palestinských uprchlíků (o židovských se nemluvilo). Po splnění těchto požadavků měl být ukončen bojkot Izraele ze strany arabských zemí a zablokování Suezského průplavu a Tiranské úžiny pro izraelské lodě. Naproti tomu narůstal tlak, aby Američané poskytli Izraeli zbraně. Jednání definitivně zkrachovala, když v březnu 1956 Násir požadoval, aby se VB a USA vzdali možnosti na rozšíření Bagdádského paktu (kterého nebyly USA členem). Američané se poté přiklonili na stranu Izraele – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 208.

¹⁶⁶ SSSR se také nabízel, že by financoval stavbu Asuánské přehrady – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 574.

¹⁶⁷ Jednalo se o nátlakové akce, které probíhaly od března do července 1956, které měly omezit Násirovu spolupráci se SSSR – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 524, konkrétně se jednalo o ukončení prodeje zbraní a omezení hospodářských styků – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 574.

¹⁶⁸ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 226, celkem měl Izrael obdržet téměř 150 bojových letounů a stejný počet obrněných vozů – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 237. Násir na tyto dohody reagoval tím, že uznal Čínskou lidovou republiku, čímž si otevřel další případný zdroj zbraní – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 239.

zpravodajské spolupráci z června téhož roku¹⁶⁹. V témže měsíci došlo také k odchodu posledních britských vojáků z Egypta¹⁷⁰.

V červenci došlo k rozuzlení otázky, kdo bude financovat Asuánskou přehradu. Jelikož USA, VB i Světová banka odmítli stavbu financovat, Násir na to zareagoval znárodněním Suezského průplavu¹⁷¹, které proběhlo během jeho projevu 26. července, přičemž peníze na stavbu přehrady, měly být získány ze zisků Společnosti kanálu¹⁷².

Reakce na znárodnění byla rozdílná. Zatímco Američané hodnotili situaci velmi mírně a snažili se najít diplomatické východisko¹⁷³, Britové a Francouzi se od začátku zabývaly možnostmi vojenského zásahu bez ohledu na uzavření dohody¹⁷⁴ s Egyptem¹⁷⁵. Nicméně nejprve došlo na diplomacii. V Londýně se, za účasti 22 států, od 16. srpna, konala konference, která měla krizi vyřešit. S jejími výsledky jel za Násirem, na začátku září, australský premiér Robert Menzies. Návrhy konference Násir odmítl¹⁷⁶. Po tomto neúspěchu se konala druhá londýnská konference, které se účastnilo 18 států, které souhlasily s druhým

---

¹⁶⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 575.

¹⁷⁰ DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 436.

¹⁷¹ Na což však měl podle všech tehdejších smluv právo a nedopustil se tedy ničeho nelegálního – WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 258-259.

¹⁷² Zisk představoval 35 milionů liber ročně – DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 424.

¹⁷³ Americký prezident Eisenhower trval na tom, že pokud bude provoz v kanálu fungovat a Násir bude mít podporu, tak nezbývá než jednat – DURMAN, Karel: Popely....I., op. cit., str. 438.

¹⁷⁴ Jedním z důvodů počínání VB a Francie byla obava, že by pro ně mohl být průplav uzavřen, čímž by se výrazně prodloužily plavební trasy tankerů z Perského zálivu. Zatímco průplavem průměrně proploovalo cca 3% lodí pod americkou vlajkou, v případě VB a Francie to bylo 60%, přičemž stejný poměr platil i pro dovoz ropy ze zahraničí. Britové také byli největšími akcionáři průplavu (vlastnili 44% akcií) – WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 258-261.

¹⁷⁵ Zde je nutno podotknout, že britská armáda nebyla na invazi připravena a řada moderních britských zbraní se do Egypta vůbec nepodívala. Například nová útočná puška L1A1 ještě nebyla testována na poušti, proto s sebou britští vojáci měli pušky Lee-Enfield z 2. světové války, stejně dopadla protitanková děla L1 BAT a za vrchol se dá označit skutečnost, že armáda neměla ani dostatek podvalníků pro tanky a při přesunu britských tankistů do Southamptonu musela armádě vypomoci stěhovací firma Pickford's Removals, přičemž přeprava 93 tanků zabrala čtyři týdny, přestože základna tankistů v Tidworthu ležela v sousedním hrabství – REGAN, Geoffrey: Kniha vojenských omylů: Přehmaty, trapasy a osudná pochybení v historii válek. Euromedia Group k. s. – Knižní klub, Praha 2004. ISBN 80-242-1149-1, str. 133-134.

¹⁷⁶ Z konference vzešly dva návrhy, První, který zastával SSSR, Indie, Celjon a Indonésie počítal s tím, že průplav by zůstal Egyptanům, byl by však zřízen mezinárodní poradní orgán pro otázky poplatků a svobody plavby, případné spory by řešila OSN. V podstatě se jednalo o návrhy, se kterými přišel Násir. Zbýlých 18 států zastávalo názor, že se nejprve musí vyplatit akcionářům odškodné a správa průplavu by měla být podřízena mezinárodní organizaci, která by ji zajišťovala, přičemž Egypt by se tak formálně vzdal kontroly průplavu. Právě s tímto řešením jel do Káhiry Menzis, v září 1956 – DURMAN, Karel: Blízký východ...., op. cit., str. 426-427.

návrhem předchozí konference (vytvoření mezinárodní organizace pro správu průplavu). Během konference byla vytvořena organizace Sdružení uživatelů Suezského průplavu, která měla průplav spravovat. Egypťané se však se Sdružením uživatelů odmítli bavit¹⁷⁷.

Další jednání probíhala na půdě OSN v říjnu 1956. Jejich výsledkem byla rezoluce, která respektovala volnou plavbu, egyptskou suverenitu, přičemž spory měly být řešeny arbitrážemi¹⁷⁸. Během diplomatických jednání však rovněž probíhaly plány na vojenské řešení suezské krize, jejichž výsledkem mělo být opětovné převzetí kontroly nad průplavem a zároveň se počítalo s tím, že bude svržen Násir a nahrazen spřátelenou vládou¹⁷⁹. Předběžné plány vojenského řešení byly nastíněny již na konci července a v plánování se pokračovalo i v dalších týdnech¹⁸⁰, včetně shromažďování vojsk¹⁸¹. Finální plán invaze nesl označení Musketeer Revise a byl schválen 2. října¹⁸². Klíčová jednání, která vedla k Suezské válce, začala již dříve. 29. září. na setkání Izraele a Francie¹⁸³ a 10. října byla uzavřena dohoda o společné akci proti Egyptu, Britové byli informováni o pět dní později¹⁸⁴. Výsledkem jednání byla dohoda (v některých zdrojích označována jako spiknutí¹⁸⁵) ze Sévres (k jejímu dojednání došlo mezi 22. – 24. říjnem), podle které měli Izraelci provést útok na Sinajský poloostrov, postoupit k průplavu a Britové s Francouzi měli, dle platných sévreských dohod, do 24 hodin nastoupit do akce a „ochránit Suezský průplav“¹⁸⁶. V Sévres byla také podepsána další dohoda mezi Izraelem a Francií, podle které bylo několik francouzských perutí rozmístěno v Izraeli, pro posílení jeho protivzdušné obrany, proti možným

---

¹⁷⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 578.

¹⁷⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 579.

¹⁷⁹ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 268.

¹⁸⁰ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 264-294.

¹⁸¹ Celková bojová síla Britů a Francouzů byla 80000 vojáků, 310 bojových a transportních lodí, včetně sedmi letadlových, 20000 vozidel – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 579. Pouze na palubách letadlových lodí se nacházelo téměř 250 bojových letounů, další byly umístěny na leteckých základnách na Kypru a Maltě – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 520, což byl téměř stejný počet, kolik měl Egypt dohromady všech typů letadel – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 218. Naproti tomu Izrael mohl nasadit 155 letounů – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 518 a proti egyptským silám, které na Sinaji tvořili sílu o ekvivalentu tří divizí, nasadili Izraelci deset bojových brigád – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 145.

¹⁸² WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 301.

¹⁸³ DURMAN, Karel: Popely..., op. cit., str. 439.

¹⁸⁴ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 427.

¹⁸⁵ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 321, BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 580.

¹⁸⁶ Na základě smlouvy z července 1954.

egyptským náletům¹⁸⁷. Datum izraelského útoku bylo stanoveno na 29. říjen¹⁸⁸. Všechny tři státy také kalkulovali s tím, že obě supervelmoci jsou zaneprázdněny (v USA měly v listopadu proběhnout prezidentské volby a Sověty byli zaměstnáni Polskem a Maďarskem¹⁸⁹).

---

¹⁸⁷ WANNER, Jan: Bitva o Suez...., op. cit., str. 324.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 139.

2.2.2 Suezská válka

Izraelci mobilizovali své síly již 25. října, nicméně tehdy se většině pozorovatelů zdálo, že se chystají na konflikt s Jordánskem, ze kterého byly, na území Izraele prováděny teroristické akce, přičemž velký izraelský útok by mohl vést ke střetu s Brity, kteří měli s Jordánci uzavřenou obrannou dohodu¹⁹⁰. Izraelská akce (s krycím názvem Kadeš) také nebyla od počátku vedena, jako masivní úder, ale spíše jako odvetný nájezd nebo přepad, což zmátlo Egyptany, kteří v prvních 24 hodinách netušili, co vlastně Izraelci zamýšlí¹⁹¹. Nicméně, i přes počáteční váhavost útoku, který byl zahájen v podvečer 29. října¹⁹², se Izraelcům povedlo do šesti dnů postoupit k Suezskému průplavu, ovládnout Sinajský poloostrov a za cenu necelých 1100 ztrát ušředřili Egyptanům tvrdou porážku¹⁹³. Zatímco Izraelci mohli triumfovat, zbytek společné akce se změnil v debakl¹⁹⁴. 30. října večer předali zástupci Velké Británie a Francie Egyptu a Izraeli ultimátum, podle kterého měly být do 24 hodin zastaveny boje, vojska obou států se měla vzdálit na 10 mil od průplavu, možnost dočasně průplav okupovat, rozdělit bojující vojska a umožnit tak svobodnou plavbu, na odpověď bylo dáno dvanáct hodin, jinak budou provedeny bojové akce¹⁹⁵, přičemž v té době byla nejbližší izraelská vojska 150 km od průplavu¹⁹⁶. S čím však Britové a Francouzi nepočítali, byla velmi rychlá a tvrdá reakce USA a SSSR. Eisenhower se rozhodl Brity a Francouze zastavit pomocí OSN, kde 30. října přednesl americký delegát návrh rezoluce, která vyzývala ke stažení izraelských vojsk, přičemž žádný člen OSN neměl vyhrožovat použitím síly, po ní následovala velmi podobná sovětská rezoluce. Britové a Francouzi museli obě dvě vetovat, i když Izraelci oznámili, že na ně přistoupí, když tak učiní i Egypt. Násir se však rozhodl bojovat¹⁹⁷. 2. listopadu schválilo Valné shromáždění americkou rezoluci, která

---

¹⁹⁰ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 146.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 433.

¹⁹³ Izraelci měli 189 padlých, 899 raněných a 4 zajaté, Egyptané naopak měli téměř 1000 padlých, 4000 raněných a 6000 jich bylo zajato – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 521.

¹⁹⁴ Operace Musketeer by se dala přirovnat k ofenzivě Tet, což byla severovietnamská ofenzíva v lednu 1968. I přes jasné vojenské vítězství USA a Jižního Vietnamu, se Tet nakonec změnil v politický a propagandistický úspěch Severního Vietnamu, podobně jako se prvotní vojenský debakl Egypta, změnil v politický debakl Britů a Francouzů.

¹⁹⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 581.

¹⁹⁶ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 433-434.

¹⁹⁷ WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 404.

požadovala stažení Izraelců, uzavření příměří a otevření průplavu¹⁹⁸, která byla akterý sévreské dohody odmítnuta. Mezitím probíhala vojenská část operace Musketeer, když 31. října byly zahájeny letecké útoky Britů a Francouzů na egyptská letiště, které de facto zničily veškeré egyptské letectvo¹⁹⁹, čímž podpořily postup Izraele na Sinaji, jelikož Násir nemohl svým jednotkám poskytnout letecké krytí. Proto se rozhodl, již 2. listopadu ke stažení všech jednotek na západní stranu průplavu²⁰⁰.

5. listopadu došlo na obojživelnou invazi, která se sice setkala s odporem, ale to co vedlo k zastavení celé akce, nebyl odpor Egyptanů²⁰¹ nebo úspěch egyptské vlády, neboť i na Násira byl z jeho blízkého okolí vyvíjen tlak, aby rezignoval²⁰². V noci 5. listopadu se rozhodla intervenovat Moskva, která vydala prohlášení, že je odhodlána obnovit mír na Blízkém východě a rozdrtit agresory silou. Zároveň vydala také prohlášení, že se pro službu na Blízkém východě přihlásilo 50000 „dobrovolníků“. Obojí způsobilo pozdvižení, protože Sověti měli být v té době zaneprázdněni Polskem a zejména Maďarskem²⁰³. Další problém způsobili Američané, kteří začali ve velkém zaplavovat trh britskými librami²⁰⁴, což jen v listopadu vedlo ke zmenšení britských zlatých a dolarových zásob o 279 milionů amerických dolarů, dále pak začali omezovat dodávky ropy a nepodpořili padající libru, což vedlo k tomu, že Britové museli na konci listopadu žádat USA o finanční podporu, která však byla podmíněna jejich odchodem z Egypta²⁰⁵. Pod tímto tlakem, který vedl například k tomu, že byla omezována palebná podpora vyloďujícím se jednotkám nebo byla omezena váha pum, se Eden sesypal, přestože z vojenského hlediska byla operace zatím velkým úspěchem a Francouzi byli ochotni v operaci pokračovat. Eden argumentoval pro zastavení operace tím,

---

¹⁹⁸ Ve kterém Egyptané, od 31. října, začali potápět lodě, čímž průplav zablokovali – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 408.

¹⁹⁹ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 434.

²⁰⁰ DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 440.

²⁰¹ Zatímco Egypt ztratil v boji s Brity a Francouzi 1735 mužů (650 padlých, 900 raněných, 185 zajatců), tak Britové ztratili 16 padlých, 96 raněných a Francouzi 10 padlých a 33 raněných, což k výše zmíněným počtům vojáků (celkem Britové jen pro pozemní fázi bojů měli připraveny dvě divize a dvě samostatné brigády, Francouzi měli připraveny taktéž dvě divize a tři prapory námořní pěchoty) jsou zanedbatelné ztráty – WANNER, Jan: Bitva o Suez..., op. cit., str. 520-521.

²⁰² DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 441.

²⁰³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 583.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 437.

že nemůže dovolit zhroucení libry²⁰⁶. Večer 6. listopadu přečetl Eden v Dolní sněmovně prohlášení, kterým vyhlásil zastavení palby, a Francouzi ho brzy následovali²⁰⁷. Boje skončily v noci z 6. na 7. listopadu²⁰⁸. 7. listopadu schválilo Valné shromáždění OSN vznik jednotek UNEF, které měly obsadit izraelsko-egyptské pomezí a zabránit tak dalším střetům²⁰⁹. Britové a Francouzi se stáhli do 22. prosince²¹⁰, Izraelci se stáhli ze Sinaje v březnu 1957²¹¹, ale jedním z výsledků války bylo, že izraelské lodě mohly opět proplouvat Tiránskou úžinou²¹² (Suezský průplav byl v té době zablokován vraky 47 plavidel, které Egyptané potopili²¹³). Finální tečku za Suezskou válkou představovala jednání v Římě, z května 1958, kdy byl průplav přiřčen Egyptu, akcionářům byly vyplaceny náhrady ve výši 28,3 milionu liber²¹⁴.

---

²⁰⁶ DURMAN, Karel: *Popely...I.*, op. cit., str. 441.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 584.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ WANNER, Jan: *Ve stínu studené války: Střední východ v letech Eisenhowerovy doktríny 1956-1960*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011. ISBN 978-80-7422-094-4, str. 23.

²¹¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 584.

²¹² HERZOG, Chaim: op. cit., str. 174.

²¹³ WANNER, Jan: *Bitva o Suez...*, op. cit., str. 470.

²¹⁴ DURMAN, Karel: *Blízký východ...*, op. cit., str. 437.

2.2.3 Od stabilizace ke vzniku Sjednocené arabské republiky (SAR)

Násirovi se podařilo zatím největší krizi ustát²¹⁵, byť z vojenského hlediska utrpěl debakl, protože za jeho přežitím stály akce USA a SSSR. Na domácí scéně došlo od Suezské války k vyhlášení SAR, ke stabilizaci jeho režimu, kterou podpořila i mimořádná popularita, které se v té době těšil²¹⁶. V roce květnu 1957 došlo k vytvoření jediné povolené strany Národní svaz²¹⁷, jejímž předsedou byl Násir, jejím jediným nepovoleným konkurentem se staly, v lednu 1958 egyptští komunisté. V témže roce byl založen také Všeobecný odborový svaz egyptských dělníků. V červenci proběhly parlamentní volby do Národního shromáždění, kterých se zúčastnilo přes 1300 kandidátů, kteří bojovali o 350 křesel, nicméně vítězové si parlamentních funkcí příliš neužili, neboť po vzniku SAR byl parlament rozpuštěn. V hospodářské a ekonomické sféře se Násir pokoušel o jistou míru autarkie, jehož obětí se stali hlavně britské a francouzské společnosti²¹⁸, což nebylo nijak překvapivé, neboť po Suezské válce přerušila řada arabských zemí s Británií a Francií diplomatické styky a jejich zboží bylo bojkotováno, nehledě na útoky na britské a francouzské občany²¹⁹.

Mezinárodní scéna pochopitelně reflektovala debakl Britů a Francouzů²²⁰. Američané měli, obavy, aby do vzniklého mocenského vakua Blízkého východu nepronikl Sovětský svaz a nezmocnil se tamějších ropných zdrojů a komunikací. Spojené státy také správně usoudily, že jedinou mocností, která může hájit zájmy Západu na Blízkém východě, jsou USA. Z několika alternativ²²¹ se nakonec zvolilo řešení, známé jako Eisenhowerova doktrína, kterou představil znovuzvolený prezident Eisenhower, 7. ledna 1957 při svém projevu v Kongresu²²² a seznámil veřejnost s jejím obsahem²²³. Doktrína byla schválena

---

²¹⁵ Což se nedá říci o britském premiéru Edenovi, který v lednu 1957 rezignoval – DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 437.

²¹⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 584.

²¹⁷ S velkou mírou nadsázky by se dala přirovnat k protektorátnímu Národnímu souručenství.

²¹⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 585-586.

²¹⁹ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 19.

²²⁰ Např. Turci se již v polovině listopadu obávali rozpadu Bagdádského paktu – WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 24.

²²¹ Např. přistoupení k Bagdádskému paktu – WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 26.

²²² DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 441.

²²³ Doktrína spočívala v poskytnutí pomoci každému na Blízkém východě s cílem podpořit jeho hospodářství a nezávislost, poskytnout vojenskou pomoc a spolupráci každému, kdo o to požádá, na žádost ohrožené země poskytnout přímou vojenskou pomoc, pokud by dotýčný stát byl ohrožen, přímou vojenskou agresí komunistického státu a rozšíření pomoci o částku 200 milionů

Senátem 5. března²²⁴. Násir se k doktríně stavěl od začátku odmítavě (považoval ji za omezování suverenity arabských států), což na druhou stranu vedlo k tomu, že ho Američané nepovažovali za partnera, ale protivníka, který pomáhá proniknout Sovětům na Blízký východ, což byl omyl, jelikož Násir nechtěl být pouze vázán na Sovětský svaz a jeho politiku je možno nazvat pozitivní neutralitou²²⁵, když se snažil ze soupeření USA²²⁶ a SSSR vytěžit maximum pro Egypt. V žádném případě nebyl sovětským vazalem, ale spíše velmi obratným hráčem na mezinárodní šachovnici²²⁷. Přesto měla Eisenhowerova doktrína mezi státníky Blízkého východu podporu²²⁸. Během 18 měsíců však byli Američané zataženi do vnitroarabských sporů, kterým se chtěli vyhnout a soustředit se pouze na Sovětský svaz²²⁹, místo toho, museli řešit, několik krizí²³⁰. Jedním z výsledků těchto sporů bylo vyhlášení Sjednocené arabské republiky.

---

dolarů na dva následující roky – WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 32. Nevýřčenou obavou také byla teorie domina, podle které hrozilo, že jestliže jeden stát Blízkého východu ovládnou komunisté, další je budou následovat – DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit. str. 477.

²²⁴ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 33.

²²⁵ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 36.

²²⁶ Američané např. začali od listopadu 1958 považovat panarabismus a nacionalismus na Blízkém východě za pozitivní jev, který vnesl mezi komunismus a arabský nacionalismus nepřekonatelné rozdíly, což od listopadu 1958 pomalu přecházelo v normalizaci vztahů mezi USA a SAR – DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit. str. 481.

²²⁷ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 53.

²²⁸ Doktrínu podporovali vlády Turecka, Íránu, Iráku, částečně také Libanonu – WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 37-39.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Konkrétně se jednalo o krizi v Jordánsku, Sýrii, Iráku a Libanonu, které se odehrávaly v letech 1957-1959. Jordánsko uskutečnilo, v říjnu 1956 volby, které vyhráli nacionalisté, kteří vytvořili vládu s Národní socialistickou stranou (baasisty), v březnu roku 1957 byla ukončena platnost britsko-jordánské obranné dohody a nacionalisté začali usilovat o blízkou spolupráci s Násirem, zatímco král Husajn chtěl Jordánsko udržet samostatné. Krize vyvrcholila v dubnu, kdy král donutil nacionalisty k demisi a vzápětí se mu podařilo potlačit pokus o převrat. K výraznému zhoršení vztahů s Egyptem také přispěl fakt, že vyšly najevo úmysly egyptského vojenského přídělnice, který plánoval atentáty na jordánskou vládu a královskou rodinu – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 587-588. Situace však zůstávala napjatá, v červenci následujícího roku požádal král o vojenskou podporu Brity, kteří do země vyslali své výsadkáře – DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 478.

V Sýrii měli velký vliv a po volbách v roce 1957 i moc, baasisté a komunisté, kteří se sice hlásili k Násirem hlášené panarabské jednotě, ale usilovali o něco jiného. Baasisté chtěli vytvořit socialistickou federaci, komunisté arabskou obdobu východního bloku a měli silnou pozici v armádě, což na podzim téhož roku vedlo k obavám z komunistického puče, proti kterému se chystal zasáhnout Bagdádský pakt. Sověti na to zareagovali výhrůžkami, zatímco Násir vyslal do Sýrie svá vojska, čímž chtěl posílit své postavení, ale zároveň neutralizovat komunisty a vyšachovat Bagdádský pakt. Násir rychle získal sympatie většiny Syřanů (od konzervativců, přes nacionalisty a baasisty), což mu později pomohlo při vzniku SAR, když řada Syřanů viděla v Násirovi dalšího Saladina. Právě Násirův postup při neutralizaci komunistů způsobil vystřízlivění v Kremlu, což si Násir musel vyslechnout během své návštěvy SSSR v dubnu 1958, nicméně, kvůli investované podpoře (jak politické, tak materiální) si Sověti nemohli dovolit Násira zatratit.

2.2.4 Sjediněná arabská republika a její rozpad

Počátek SAR je možno vystopovat již v úspěšné Násirově intervenci v roce 1957, samotný státní celek vznikl až v roce následujícím. 1. února 1958 byla Násirem a syrským prezidentem Kuwwaltím vyhlášena Sjediněná arabská republika²³¹ ke které se v březnu připojil, na federativním základě, Jemen²³². V reakci na nově vzniklé soustátí vznikla mezi Irákem a Jordánskem Arabská unie, v jejímž čele stál Fajsal II.²³³. Nově vzniklý stát však od začátku trpěl problémy, které nakonec vedly k jeho rozpadu. Obě země byly velmi ekonomicky rozdílné, zatímco v Egyptě byl obchod a podnikání stále více podřizováno vlivu státu, tak v Sýrii byla stále značná volnost podnikání, rovněž také zde byl velmi silný vliv statkářů, který byl v Egyptě podlomen pozemkovou reformou, oba státy také nezavedly společnou měnu, nebyla zrušena cla atd.²³⁴. Negativní dopady byly i ve sféře politiky. Násir si jako jednu z podmínek sjednocení obou zemí vymínil rozpuštění všech syrských politických stran²³⁵. Pro samotný Egypt se změnilo jen minimum. Prezidentem zůstal Násir, který disponoval značnými pravomocemi (jmenovat viceprezidenty a ministry, možnost vydávat zákony, když nezasedalo Národní shromáždění²³⁶), kterému podléhali čtyři viceprezidenti (po dvou z Egypta a Sýrie), jedinou stranou zůstal Národní svaz²³⁷, egyptské Národní shromáždění bylo v březnu rozpuštěno a rozšířeno na celé soustátí, sídlem vlády se stala Káhira, Egypťané si také podrželi klíčová ministerstva (obrana, zahraničí)²³⁸. Regionální kabinet, které měly na starost zemědělství, finance nebo

---

V Iráku došlo v červenci 1958 k vojenskému převratu, během kterého byl zabit král Fajsal II., a byla nastolena republika., ve které však v následujícím roce došlo k boji mezi jednotlivými skupinami politické scény a armády, které vyvrcholily boji o orientaci státu (připojit se k SAR nebo zůstat samostatnými). V následujících krvavých střetech zvítězili stoupenci nezávislosti, kteří se spojili i s komunisty, což vedlo Násira k protikomunistickým čistkám v SAR.

V Libanonu došlo rovněž k vnitropolitické krizi v důsledku zfalšovaných prezidentských voleb, které byly spojeny s pokusem o změnu ústavy. Po rozpoutání násilností muslimskými radikály, Američané uvěřili, že se jedná o počátek komunistického postání, nikoliv muslimy rozpoutaného násilí a na základě Eisenhowerovy doktríny (kterou Libanon přijal již v březnu 1957 – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 589) se v červenci 1958 rozhodli provést intervenci, kdy se v Bejrútu vylodily americké jednotky. Následovala politická jednání, v jejichž výsledku byl zdiskreditovaný prezident Šamún nahrazen bývalým náčelníkem generálního štábu Šihábem. V říjnu téhož roku se Američané stáhli. – DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 475-480.

²³¹ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 457.

²³² BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 589.

²³³ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 458.

²³⁴ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 212-213.

²³⁵ DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 476.

²³⁶ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 210.

²³⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 589.

²³⁸ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 210.

spravedlnost, byly od října 1958 podřízeny centrální vládě v Káhiře²³⁹. Stále větší slovo měli v soustátí Egyptané²⁴⁰. Další problém začali představovat komunisté, kteří se za irácké revoluce přiklonili k ideji nezávislého Iráku. Od listopadu se zakázaná Syrská komunistická strana pustila s Násirem do otevřeného střetu, když tvrdila, že pokud se SAR nezdemokratizuje a Násir nepřestane ignorovat rozdílné podmínky obou zemí, tak se SAR rozsype²⁴¹. V reakci na další požadavky rozjel Násir v prosinci důraznou protikomunistickou akci, která začala po jeho projevu v Port Sajídu 23. prosince²⁴². V noci na Nový rok došlo k akci. Na 300 předních komunistů bylo v Egyptě pozatýkáno, totéž se opakovalo v Sýrii²⁴³. Komunisté tím byli vyřazeni z politiky SAR až do jejího rozpadu²⁴⁴. Zároveň také Násir dovolil egyptskému tisku, aby mohl kritizovat Sovětský svaz, přičemž toto povolení trvalo až do poloviny roku 1959, kdy si obě země uvědomily, že vzájemná spolupráce je pro ně podstatně výhodnější a nutnější než vzájemná roztržka²⁴⁵.

Po komunistech se dalším Násirovým cílem stali podnikatelé. První roztržka nastala s egyptským prvním pětiletým plánem z let 1957-1962, ve kterém se podnikatelé těšili státní podpoře, která však nevedla k plánovaným cílům, mezi nimiž byla na prvním místě industrializace, realita však byla taková, že docházelo k porušování zákona, převodu deviz do zahraničí nebo vytváření protiprávních monopolů²⁴⁶. V reakci na to, vláda zavedla zákon o maximálních příjmech, v únoru 1960 se rozhodla znárodnit Národní banku a banku Misr, která vlastnila 29 společností a aktiva ve výši 1 miliardy egyptských liber²⁴⁷. Další posílení státního vlivu představovaly dekrety (socializační dekrety²⁴⁸) z 20. července 1961 a o tři dny později zákon, který omezoval vlastnictví půdy na 42 hektarů na osobu²⁴⁹. Tato kampaň, která měla zmobilizovat veřejnost pod heslem „revoluce

---

²³⁹ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 211.

²⁴⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 590.

²⁴¹ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 211.

²⁴² DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 477.

²⁴³ DURMAN, Karel: Blízký východ..., op. cit., str. 479.

²⁴⁴ WANNER, Jan: Ve stínu studené války..., op. cit., str. 211.

²⁴⁵ DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 480.

²⁴⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 591.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ DURMAN, Karel: Popely...I., op. cit., str. 480.

²⁴⁹ Dekrety se týkaly znárodnění finančních institucí, části průmyslových společností, zahraničního obchodu a obchodního loďstva, další část privátních společností byla přeměněna na polostátní, bylo omezeno vlastnictví akcií na maximální částku 10000 liber. Zároveň s pozemkovou reformou

pokračuje²⁵⁰, veřejnost skutečně zmobilizovala, ovšem jiným způsobem než si Násir představoval. Část syrské armády, společně s podnikatelskými a konzervativními špičkami země, nespokojena s centralizačními a ekonomickými kroky Násira provedla v Sýrii 28. září 1961 státní převrat, který vedl k odchodu Sýrie ze SAR, Násirova snaha o udržení Sýrie v SAR²⁵¹, pomocí armády, byla neúspěšná²⁵². Násir na tento neúspěch odpověděl komplexní kampaní, která trvala od října 1961 do října 1962, jejímž výsledkem bylo přiklonění se Egypta k socialistické orientaci státu a vzniku arabského socialismu²⁵³. V rámci příklonu k levici také došlo, v květnu 1964 k propuštění komunistů pozatýkaných ne přelomu let 1959-1960, kteří poté rozpustili své strany a vstoupili do Arabského socialistického svazu²⁵⁴. Zároveň pokračovala znárodňovací kampaň, která dále vedla k omezení držení půdy, tentokrát již 42 hektarů na celou rodinu, došlo k dalšímu znárodňování podniků a bylo také zrušeno proplácení náhrad za pozemky, které byly znárodněny²⁵⁵. Násir, se také musel potýkat s opozicí ze Strany svobodných důstojníků, kterým se nelíbili zásahy proti podnikatelské elitě, protože se jí postupem času sami stali. Násir na to reagoval propouštěním z postů nebo přerazováním na jiná místa. Podstatně hůře dopadli opozičníci z Muslimského bratrstva, mezi kterými se nejvýrazněji prosazoval Sajjíd Kútub,

---

byla znárodněna půda ve vlastnictví cizinců – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 592. Celkem byl znárodněn celý bankovní sektor a 80% veškerého průmyslu – DURMAN, Karel: Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl II. – Konce dobrodružství 1964-1991. Karolinum, Praha 2009. ISBN 978-80-246-1536-3, str. 65.

²⁵⁰ DURMAN, Karel: Popely.... I., op. cit. str. 480.

²⁵¹ Egypt však používal označení SAR až do roku 1971, kdy se přejmenoval na Egyptskou arabskou republiku – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 589

²⁵² BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 592.

²⁵³ Socialismus byl pro Násira prostředkem, nikoliv cílem. Hlavním Násirovým cílem bylo vytvoření plně nezávislé ekonomiky. V průběhu socializační kampaně došlo ke zrušení Národního svazu, který byl nahrazen Arabským socialistickým svazem, zároveň byla vytvořena Charta národní akce, která označovala socialismus za jedinou správnou cestu pro Egypt, došlo také k dalším zásahům proti zbývajícím podnikatelům, kterým byl zabaven majetek v hodnotě jedné miliardy egyptských liber. V politické rovině se nic výrazného nezměnilo ať už omezením nebo stále Násir, který určoval směřování země. Volby do Národního shromáždění probíhaly, nicméně, naprostá většina poslanců zůstávala v parlamentu na jedno období, poté byli vystřídáni, přičemž o tom, kdo bude moci kandidovat, rozhodoval Arabský socialistický svaz. Nicméně, že to se socialistickým směřováním země nebude tak horké, dosvědčovala skutečnost, že v předsedou Národního shromáždění byl protilevicový Anwar Sadat (budoucí egyptský prezident) – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 592-595.

²⁵⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 594.

²⁵⁵ Tamtéž. Přesto se ekonomická situace Egypta nedala považovat za dobrou. Během jednání v Moskvě, v srpnu 1965, mohl Násir považovat za úspěch, když mu Moskva prominula polovinu egyptského dluhu vůči SSSR, přičemž původně chtěl Násir odepsat celý dluh. Na druhou stranu si Moskva Násira velmi cenila, protože, když chtěli Syřané úlevy v placení, byli odmítnuti a cena zbraní jim byla dokonce zvýšena – DURMAN, Karel: Popely....II., op. cit., str. 66.

který označoval současnou egyptskou společnost za předislámskou a vyzýval ke svaté válce, která by vedla k obnovení islámu, zároveň označoval křesťany a židy za smrtelné nepřátele²⁵⁶. Mezi květnem a zářím 1965 provedlo Muslimské bratrstvo několik teroristických útoků, došlo také k odhalení údajného plánu na zavraždění Násira. Následovala vlna zatýkání, na jejímž konci bylo sedm oběšených, mezi kterými byl i Kútub²⁵⁷.

---

²⁵⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 596.

²⁵⁷ Tamtéž.

2.2.5 Zahraniční dobrodružství, úspěchy a nezdary

Prvním velkým zahraničně-politickým dobrodružstvím, mimo hranice Egypta, se stala válka v Jemenu, která by se s jistou mírou nadsázky dala nazvat egyptským Vietnamem. Egyptská angažovanost v Jemenu začala již v lednu 1962, kdy začala podpora Strany svobodných Jemenců, v září téhož roku proběhl úspěšný vojenský převrat, který ukončil monarchistickou vládu a ustanovil Jemenskou arabskou republiku (kterou uznal SSSR a Východní blok), v jejímž čele stál plukovník Abdalláh Sallál. proti němu se postavil imám Muhammad al-Badr, který uprchl na sever země a s podporou Saúdů a Jordánců zahájil občanskou válku. V říjnu dorazili do země první egyptští vojáci, což byl počátek téměř pětileté anabáze, kterou ukončil až egyptský debakl v šestidenní válce v červnu 1967. Válka stále Egypt velké finanční prostředky, jen v roce 1963 stálá válka milion amerických dolarů denně (v roce 1966 byl egyptský zahraniční dluh na výši tří miliard amerických dolarů), nehledě na výdaje na výzbroj Egyptanů a Jemenců. V březnu 1966 bylo také v Jemenu nejvíce egyptských vojáků (60000), kteří byli zataženi do partyzánského boje, na který nebyli vycvičeni²⁵⁸. Konečná dohoda mezi Saúdy a Egyptany o ukončení konfliktu byla podepsána v listopadu 1967 v Chártúmu, přičemž vycházela z neúspěšné konference v Džiddě v srpnu 1965 a stanovovala stažení egyptských vojsk, ukončení saúdské podpory a vytvoření kongresu všech frakcí, který by rozhodl o dalším směřování země²⁵⁹. Jemenské dobrodružství však tímto pro Egyptany neskončilo. V Jižním Jemenu vypuklo v říjnu 1963 povstání proti Britům a místní vládě, kterému Egypt a Jemenská arabská republika pomáhali s organizací a materiální pomocí. Stejně jako v případě Jemenské arabské republiky se Egyptané přestali angažovat po šestidenní válce. V listopadu 1967 se po vyhlášení nezávislosti jižního Jemenu chopila moci marxisticky zaměřená Národní fronta osvobození.

Přes neúspěch se SAR se Násir také nevzdával cílů, které měli vést k arabské jednotě. Stále spoléhal na svoji vlastní prestiž a kombinaci egyptských ambicí a snů o arabské jednotě²⁶⁰. Jednání se Sýrií a Irákem (v obou zemích došlo k vojenským převratům) však v březnu 1963 k ničemu nevedla. Naopak úspěch se dostavil při vytvoření Hnutí nezúčastněných států (založil ho Egypt, Jugoslávie,

²⁵⁸ DURMAN, Karel: *Popely...* II., op. cit., str. 66.

²⁵⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 597-599.

²⁶⁰ DURMAN, Karel: *Popely...* I., o. cit., str. 481.

Indonésie, Indie a Ghana) v září 1961, kdy se ho celkem účastnilo 35 států. Násir se v říjnu 1964 stal jeho předsedou a tento post mu zůstal až do jeho smrti v září 1970. Podobný úspěch se také dostavil na černém kontinentu, když byla, za přispění Egypta, vytvořena Organizace africké jednoty v květnu 1964²⁶¹. Přes tyto zahraničně politické úspěchy a neúspěchy se však Egypt blížil k obrovskému debaklu.

---

²⁶¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 601-602.

2.2.6 Šestidenní válka

Začátek událostí, které vedly k šestidenní válce, je možno vysledovat do roku 1964. V lednu tohoto roku²⁶² se v Káhiře konala konference, na které bylo rozhodnuto jednak o odklonění toku řeky Jordán a zároveň došlo k založení Organizace pro osvobození Palestiny²⁶³, která byla formálně založena v Jeruzalémě o rok později²⁶⁴. Libanonci a Syřané mezitím pracovali na odklonění několika přítoků Jordánu, což by znamenalo pro Izrael ztrátu 2/3 jordánských vod, což vedlo izraelskou vládu k prohlášení, že zablokování Tiránské úžiny nebo odklonění toku Jordánu bude považovat za válečný akt, přičemž na pokračující stavební práce reagovali Izraelci pozemními a leteckými údery, což nakonec vedlo k zastavení staveb²⁶⁵. Další kolo eskalace začalo v listopadu 1966, kdy Izraelci provedli odvetný úder na vesnice Samú v Jordánsku, odkud byly, prováděny nájezdy na Izrael²⁶⁶. Téhož měsíce byla také podepsána obranná smlouva mezi Egyptem a Sýrií²⁶⁷. Následovala několikaměsíční série šarvátek mez Izraelci a Syřany, která vygradovala v dubnu 1967²⁶⁸, kdy Syřané začali (7. dubna) odstřelovat izraelské zemědělce v demilitarizovaném pásmu Galilejského jezera, což vedlo k izraelskému leteckému protiúderu, na jehož konci bylo sestřeleno šest syrských MiGů, přičemž po tomto incidentu následovalo izraelské varování Syřanů, že Izrael nebude takové akce tolerovat a tvrdě na ně odpoví, což u Syřanů vyvolalo velké obavy²⁶⁹. V květnu začala situace eskalovat. Nejprve Syřané a po nich Sověti začali Násira upozorňovat na možnost vypuknutí války a údajné soustředění izraelských vojsk u syrských hranic²⁷⁰, přičemž Sověti mimořádně nadhodnotili skutečné počty²⁷¹. Sověti tak hodlali podpořit syrskou vládu, protože část izraelských vojsk, by se musela přesunout na jih²⁷² a ulevit tak Syřanům²⁷³. 14. května, započal egyptský přesun na Sinaj²⁷⁴, nicméně Násir v té

---

²⁶² BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 605.

²⁶³ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 181.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 181-182.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 606.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 182.

²⁷⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 606.

²⁷¹ Sověti uváděli 11 izraelských brigád, přičemž skutečnost odpovídala zhruba 11 rotám – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 183.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Nicméně, zde je nutno poznamenat, že Sověti Násira do války nehnali, spíše mu případný konflikt, i přes slíbenou podporu, rozmlouvali – DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 70-71. Podpora však byla podmíněna tím, že Násir nezahájí válku jako první. Američané dali

době patrně o válku nestál, jednak kvůli angažovanosti v Jemenu a také mizerné finanční situaci Egypta. 19. května však generální tajemník OSN U Thant nechal stáhnout veškeré jednotky OSN ze Sinaje, aniž by to předtím s kýmkoliv konzultoval²⁷⁵. Téhož dne také Násir přesunul na Sinaj sedm divizí a téměř 800 tanků²⁷⁶ a o čtyři dny později nechal zablokovat Tiranskou úžinu pro izraelské lodě a vyhlásit všeobecnou mobilizaci²⁷⁷. Izraelci ještě vyčkávali s tím, jestli úžinu otevřou silou (datum případného útoku bylo několikrát odloženo)²⁷⁸. Ke zklidnění situace rozhodně nepřispěly ani výroky arabských předáků. Násir např. 26. května jasně řekl, že hlavním cílem, v nadcházející bitvě, je zničení Izraele²⁷⁹, předseda Organizace pro osvobození Palestiny Šukairy prohlásil: „Židé budou muset z Palestiny odejít. Staré židovské obyvatelstvo tam může, pokud přežije, zůstat, ale mám dojem, že to z nich nepřežije nikdo,²⁸⁰“. Arabským státům se také podařilo zformovat vojenskou koalici, jejímiž členy byly Egypt, Sýrie, od 30. května Jordánsko (které k tomu bylo dotlačeno početnou palestinskou menšinou), které také uzavřelo obranu smlouvu s Egyptem na pět let, přičemž jordánská armáda byla pod egyptským velením a od 4. června také Irák podepsal s Egyptem obranu dohodu²⁸¹. Proti Izraeli tak stálo čtvrt milionu vojáků, 2000 tanků a téměř 700 letadel²⁸². V arabských zemích vládla masová hysterie, která doufala ve zničení Izraele²⁸³, zároveň si však egyptská armáda byla jista, že v nastávajícím konfliktu zvítězí²⁸⁴. Izraelci se naproti tomu mohli spoléhat pouze na USA²⁸⁵, protože Francie se za de Gaulleovy vlády od Izraele odklonila²⁸⁶ a Britové se taktéž nehodlali angažovat, pokud nepůjde o mezinárodní akci²⁸⁷. Samotná izraelská vláda byla poměrně dlouho nerozhodná, zatímco izraelská generalita

---

podobný slib Izraeli (podpora, když ne zahájí konflikt) – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 608.

²⁷⁴ DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 70.

²⁷⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 184.

²⁷⁶ Proti nim nasadili Izraelci tři kompletní divize – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 191, celkový poměr sil byl téměř 3:1 v neprospěch Izraele – JOHNSON, Paul: op. cit., str. 647.

²⁷⁷ DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 70.

²⁷⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 607-608.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ JOHNSON, Paul: citace, str. 647.

²⁸¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 609.

²⁸² HERZOG, Chaim: op. cit., str. 184.

²⁸³ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 185.

²⁸⁴ DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 71.

²⁸⁵ Američané vyjadřovali Izraeli pouze morální podporu. Souhlasili s preventivním úderem, ale Izraelcům bylo řečeno, ať s USA nepočítají, dostanou-li se do problémů – DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 71.

²⁸⁶ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 185.

²⁸⁷ DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 71.

byla odhodlána jít do akce, vláda ještě váhala. Pro úder se až nová vláda národní jednoty premiéra Eškola, ve které měli převahu zastánci úderu, včetně ministra obrany Moše Dajana²⁸⁸. Původní izraelské plány také nebyli zcela jasné, původně se uvažovalo pouze o eliminaci hrozby ze strany Egypta, celkově se doufalo v pád režimů v Sýrii, Egyptě a oslabení vlivu SSSR ve prospěch USA. Případné územní zisky by rovněž posílili bezpečností situaci Izraele²⁸⁹.

Konflikt byl zahájen 5. června 1967 v 7:45 ráno²⁹⁰, kdy Izraelci podnikli překvapivé a masové letecké údery na všechna egyptská letiště, která byla v dosahu. Překvapení bylo naprosté (egyptští piloti byli na snídani nebo mimo své základy)²⁹¹ a úspěch byl brilantní²⁹², když se izraelským letcům povedlo zničit 309 z 340 egyptských bojových letadel²⁹³. Aby byla katastrofa arabských armád úplná, tak Jordánci a Syřané podnikli letecké údery, na základě zpráv od Násira, který však byl mylně informován, které hovořily o velkém egyptském vítězství, které mělo zničit ¾ izraelského letectva²⁹⁴. Letectva obou arabských zemí potkal stejný osud jako egyptské vzdušné síly. Syrské letectvo ztratilo 5. června 2/3 svých letounů, Jordánci přišli o 30 strojů²⁹⁵ a o část svého leteckého kontingentu přišli i Iráčané umístění v Jordánsku²⁹⁶. Celkem arabská vojska přišla o 416 letounů, Izraelci ztratili 26 a získali vzdušnou nadvládu²⁹⁷. V následujících šesti dnech izraelská vojska vyhnala egyptskou armádu z celého Sinajského poloostrova a pásma Gazy, Jordánce ze Západního břehu Jordánu a východního Jeruzaléma, Syřany z Golanských výšin²⁹⁸, které sice neměly být původně obsazeny, nicméně dělostřelecká palba a nájezdy, které z nich byly vedeny na sever Izraele, rozhodly o obsazení²⁹⁹. Izrael tak poprvé ve své historii získal možnost hloubkové obrany³⁰⁰. V průběhu bojů s Egyptem, také došlo k nešťastné

---

²⁸⁸ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 71.

²⁸⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 609.

²⁹⁰ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 187. Příměří vstoupilo v platnost 10. června v 18:30 – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 236.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Egyptané se ocitli ve velmi podobné situaci jako Američané 7. prosince 1941 v Pearl Harboru, kdy byla rovněž naprostá většina amerických letadel poškozena nebo zničena na zemi.

²⁹³ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 187.

²⁹⁴ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 612.

²⁹⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 187.

²⁹⁶ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 72.

²⁹⁷ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 188.

²⁹⁸ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 647.

²⁹⁹ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 73.

³⁰⁰ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 237.

události, kdy byla izraelským letectvem napadena americká průzkumná loď USS Liberty, která byla mylně považována za egyptské plavidlo, které odstřelovalo izraelské vojáky (Američané navíc nikoho neinformovali, že v oblasti budou jejich plavidla). Na palubě lodi zahynulo 34 námořníků, dalších 164 bylo zraněno³⁰¹. Izraelská vláda odhlasovala 19. července plán, podle kterého měl Izrael vrátit Sinaj a Golanské výšiny původním majitelům, zatímco s Jordánskem se mělo dále jednat, pokud ovšem zmíněné státy budou ochotny uzavřít s Izraelem mírovou smlouvu a demilitarizovat dané oblasti (v podobném tónu vyznívala také rezoluce OSN č. 242 z listopadu 1967³⁰²). Tato snaha však byla odmítnuta na chartúmském summitu, který se konal na přelomu srpna a září 1967, na kterém byla odhlasována tři ne: nejednat s Izraelem, neuznat ho a neuzavřít s ním mírovou smlouvu³⁰³. Svoji roli v tom sehrál i Sovětský svaz, díky jehož masivním dodávkám zbraní byla síla egyptské armády, v září 1968³⁰⁴ dvojnásobná, než v předvečer šestidenní války³⁰⁵.

---

³⁰¹ Arabsko-izraelské války, str. 210 Celkem Izraelci v průběhu války ztratili přibližně 300 padlých a 1000 raněných v boji s Egyptem, který ztratil na 10000 padlých nebo raněných a 5500 Egyptanů bylo zajato, egyptská armáda rovněž přišla o 80% své techniky – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard, op. cit., str. 611. V boji s Jordánci ztratili Izraelci 550 padlých a 2500 raněných, Jordánci přišli o 6000 mužů – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 229. Na straně výzbroje opět docházelo k tragikomickým situacím, které byly podobné jako případ s libyjskými granáty za války s Izraelem v roce 1948. Tentokrát se jednalo o to, že část sovětských tanků sice disponovala potřebným topením, ovšem nebyly již vybaveny klimatizací a své osádky doslova pomalu pekly – REGAN, Geoffrey: op. cit., str. 134.

³⁰² DURMAN, Karel: Popely... II., op. cit., str. 74.

³⁰³ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 239.

³⁰⁴ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 248.

³⁰⁵ JOHNSON, Paul: op. cit., str. 647.

2.2.7 Stabilizace režimu a Vyčerpávající válka

Válečná porážka Egyptem hluboce otřásla. Po počáteční euforii z 5. června brzy přišlo vystřízlivění a šok. Druhého dne maršál Ámir obviňoval Američany, že letecký úder provedli oni a svou zlost si vyléval i na Sovětech, kteří prý Egyptu zabránili, zasadit první úder³⁰⁶. 7. června se se skutečným průběhem bojů seznámil i Násir a tyto zprávy se rychle dostaly i na veřejnost. Téhož dne také SSSR a další státy východního bloku přerušily s Izraelem diplomatické vztahy³⁰⁷. Přes tento debakl se povedlo Násirovi zůstat u moci. Prohlásil, že USA chtějí, aby vedl Egypt do postavení, jaký měl Egypt za britské okupace, což on prý odmítá splnit a z toho důvodu rezignuje³⁰⁸. Byl to pochopitelně výmysl, Násira k rezignaci tlačila část egyptské generality, jejíž část (sedm nejvyšších velitelů, včetně Ámira) také rezignovala. Násirovi jeho obratný tah vyšel, neboť se již 9. června na jeho podporu konaly masové demonstrace, které žádaly, aby zůstal a stejně tak se zachovalo Národní shromáždění. Naopak nikdo nevolal po návratu generálů, což Násir využil v následných čistkách, kdy bylo vyhozeno na 400 vyšších důstojníků z armády³⁰⁹. Ámir se pak společně s několika vyššími důstojníky pokusil o puč, který byl, jehož předvojem bylo prohlášení o návratu k parlamentarismu. Násir na nic nečekal, dal Ámirovi přívržence pozatýkat³¹⁰ a Ámir spáchal 14. září sebevraždu, procesy se spiklenci nebo neúspěšnými důstojníky trvaly do srpna následujícího roku. Popraven nebyl nikdo³¹¹. V domácí politice se situace nijak výrazně neměnila. V debatě o Arabském socialistickém svazu se uvažovalo o zavedení demokratického centralismu, bylo provedeno další kolo pozemkové reformy (tentokrát bylo možno vlastnit pouze 21 hektarů na rodinu), na druhou stranu se částečně liberalizovalo podnikání³¹².

Živo bylo i v oblasti Suezského průplavu³¹³. První fáze očekávatelných střetů začala již v červenci 1967, přepadem izraelské patroly na východní straně

---

³⁰⁶ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 72. Ámir se během války naprosto sesypal. Když ho na jeho velitelském stanovišti navštívil Násir, tak Ámir právě řešil umístění jedné dělostřelecké baterie, místo, aby velel celé armádě – REGAN, Geoffrey: op. cit., str. 16.

³⁰⁷ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 613.

³⁰⁸ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 73-74.

³⁰⁹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 613-614.

³¹⁰ DURMAN, Karel: *Popely.... II.*, op. cit., str. 109.

³¹¹ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 614.

³¹² Tamtéž.

³¹³ Který byl uzavřen – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 244, což pro Egypt znamenalo nemalé finanční ztráty, které společně s minimálním turismem, válečnými škodami a financováním velké

průplavu³¹⁴ a trvala do poloviny července, načež se situace zklidnila, za dělicí čáru se považoval střed průplavu a na obou březích byla zřízena kontrolní stanoviště OSN³¹⁵. Další fáze bojů započala v po chartúmském summitu v září, trvala až do konce října a Násir ji pojmenoval obraná rehabilitace³¹⁶. Tato fáze je charakterizována častými dělostřeleckými souboji, které vedly k odchodu 0,75 milionu Egyptanů z okolí průplavu do vnitrozemí³¹⁷. Je také pro vojenskou historii a technický pokrok významná tím, že v jejím průběhu byl, 2. října, protilodními střelami potopen izraelský torpédoborec Eilat, na jehož palubě zahynulo 47 námořníků³¹⁸. Izraelci na to odpověděli o čtyři dny později, rozsáhlým úderem na město Suez, při kterém byly poničeny zásobníky ropy a rafinerie. Kromě škod za 100 milionů dolarů zahynulo i 11 Egyptanů. Poté nastalo několikaměsíční příměří³¹⁹. Fáze ofenzivní obrany byla zahájena v září 1968. Násir předpokládal, že pro Izrael nebude možné držet dlouhou dobu početnou armádu v poli a navíc doufal, že se mu povede naklonit či donutit obě supervelmoci ke krokům, které budou výhodné pro Egypt a Araby³²⁰. Egyptané soustředili celkem 150000 vojáků a značné množství techniky, které začalo odstřelovat izraelské pozice, v délce 65 mil, 8. září, což Izraelcům způsobilo 28 mrtvých či raněných, Egyptany to stálo 130 mužů³²¹. Izraelci na tyto útoky reagovali přepadovými akcemi v hloubce egyptského území, kde se zaměřili na dopravní a energetické objekty³²². Izraelci v té době také vybudovali Bar-Levovu linii, což byl systém pozorovaten, předsunutých základů, pevnůstek a písečných valů, které měly plnit pozorovatelskou, obrannou a strážní funkci, rozhodně se nejednalo o plnohodnotnou obrannou linii, tu představovaly mobilní jednotky umístěné v týlu. Linie byla dokončena v březnu 1969³²³, což bylo právě

---

armády znamenaly ztrátu 750 milionů dolarů, jen v prvním období bojů, která však byla částečně kryta podporou z arabských států, která dosahovala 250 milionů ročně – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 248-249.

³¹⁴ Výsledkem byl jeden mrtvý Izraelec a neznámý počet Egyptanů -tamtéž.

³¹⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 245.

³¹⁶ Dalšími fázemi měli být ofenzivní obrana a nakonec osvobozovací fáze ztraceného území. Zároveň ke třem ne z Chártumu, přibýlo čtvrté, které znamenalo žádné ústupky v neprospěch Palestinců – HERZOG, Chaim: op. cit., str. 246.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 616.

³¹⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 247-248.

³²⁰ DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 111-112.

³²¹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 249.

³²² HERZOG, Chaim: op. cit., str. 250.

³²³ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 616.

včas neboť, započala osvobozovací fáze, která trvala až do srpna 1970³²⁴. Tato fáze je charakterizována jak střety konvenčních sil, tak smělymi nájezdy speciálních jednotek, přičemž izraelským speciálním jednotkám se povedl husarský kousek, když se jim, 26. prosince 1969³²⁵, povedlo ukořistit, nejnovější a nepoškozený sovětský radar P-12, což potěšilo i západní státy³²⁶. V celkovém výsledku však egyptská snaha o revanš za červen 1967 selhala. Izraelci nejenom stále prováděli drzé nájezdy speciálních sil, ale jejich letectvo si dělalo, co chtělo, když několikrát vymazalo podstatnou část egyptského systému protivzdušné obrany a zároveň nastolilo svoji vzdušnou nadvládu³²⁷. V reakci na tyto neúspěchy se Násir obrátil v lednu 1970 na SSSR se žádostí o pomoc, Sověti vzápětí začali masivně rozmisťovat své vojáky, techniku a systémy protivzdušné obrany v Egyptě. Celkový počet sovětských vojáků dosáhl 15000³²⁸. Sověti tak dosáhli strategického cíle, kterým byla trvalá přítomnost jejich vojenských sil ve Středomoří u důležitých dopravních cest³²⁹.

Jednání o příměří a řešení konfliktu přitom začala již v červnu 1967 na půdě OSN³³⁰, Izraelci se jich účastnili s podmínkami, které schválila jejich vláda 19. července a přibyl k nim bod o svobodě plavby v Akabském zálivu a zákazu odvádění vody z Jordánu. Za to byli Izraelci ochotni vrátit Sinaj a Golany³³¹. Z iniciativy OSN vznikla v listopadu 1967 rezoluce č. 242, která byla přijata Izraelem, Egyptem a Jordánskem, zatímco Sýrie a Palestinci ji nepřijali³³². V rámci iniciativy OSN probíhala mezi lety 1967-1970 mise zvláštního zmocněnce OSN pro Blízký východ Gunnara Jarringa, která však byla neúspěšná. Izraelskou ministerskou předsedkyní se stala nekompromisní Golda Meirová, která rozhodla, že Izrael zůstane na okupovaných územích, dokud nebudou uzavřeny definitivní mírové smlouvy, Arabové odmítli stáhnout svá vojska a

---

³²⁴ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 252.

³²⁵ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 616.

³²⁶ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 266.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 268.

³²⁹ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 269.

³³⁰ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 617.

³³¹ Tamtéž.

³³² Rezoluce počítala s trvalým mírem, stažení izraelských vojsk z obsazených území, ukončení válečného stavu, respektování svrchovanosti, územní celistvosti a politické nezávislosti každého státu. Zároveň se měl spravedlivě řešit problém uprchlíků – BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 618.

trvali, na řešení palestinské otázky³³³. Iniciativu převzali Američané, kteří se výrazně přiklonili, na stranu Izraelců³³⁴. Výsledkem byl plán státního tajemníka Williama Rogerse, podle kterého měly být ukončeny bojové akce, Izrael se měl stáhnout na egyptsko-izraelskou hranici a Sinaj měla být demilitarizována. Otázka Palestiny se neřešila. Aby byl tento plán přijat, bylo nutné uzavřít příměří na tři měsíce³³⁵. Násir ho přijal, 23. července 1970, k plánu se připojili i Jordánci³³⁶, Izrael se připojil 31. července³³⁷. V noci ze 7. na 8. srpna vstoupilo v platnost příměří. Nicméně, Násir patrně počítal s tím, že během příměří se mu a Sovětům podaří přesunout k Suezskému průplavu více protiletadlových střel a výrazně tak zdokonalí egyptskou protivzdušnou obranu, která by pak poskytla ochranu pozemním vojskům, která by tak měla větší šanci na úspěch při případném vylodění na východní straně průplavu. Toho se však Džamál Násir nedožil, protože nečekaně zemřel 28. září 1970. Původní tříměsíční příměří však vydrželo až do 6. října 1973, kdy začala válka na Yom-Kippur³³⁸.

---

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Prezident Richard Nixon souhlasil s tím, že není možný úplný návrat k hranicím z roku 1967, dále příchod značného množství uprchlíků i s jejich potomky by pro Izrael představoval existenční riziko, Izrael také mohl zůstat na linii příměří z 10. června, dokud nedojde k rozumné dohodě. Zároveň také správně obvinil Araby z rozpoutání Vyčerpávající války a Sověty z poskytování prostředků k jejímu vedení, na což USA sdělily Sovětům, že budou li dodávky zbraní pokračovat, Američané poskytnou zbraně spřáteleným státům – DURMAN, Karel: Popely.... II., op. cit., str. 112.

³³⁵ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 274.

³³⁶ BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: op. cit., str. 618-619.

³³⁷ Arabsko-izraelské války, str. 274.

³³⁸ HERZOG, Chaim: op. cit., str. 274-275.

3 Obchodní vztahy mezi Československem a Egyptem v 50. a 60. letech

Obchodní vztahy, v otázce dodávek speciálního materiálu³³⁹, začínaly mezi Československem a Egyptem velmi skromně, nicméně ve velmi krátké době se staly předmětem zájmu států Blízkého východu, a událostí, která ovlivňovala tamější politické dění.

3.1 Obchodní vztahy v 50. letech

První jednání o dodávkách zbraní do Egypta spadá již do roku 1951, kdy byla 24. října podepsána dohoda o dodávkách československých zbraní výměnou za bavlnu a rýži. Cena zbraní byla vyčíslena na 6 milionů egyptských liber, nicméně dohoda nebyla nakonec uskutečněna³⁴⁰. Další jednání o dodávkách zbraní proběhlo až 10. února 1955. Tehdy schválilo Politické byro (dále jen PB) ÚV KSČ vývoz 200 pistolí ráže 7,65 a 120000 nábojů v ceně 3500 amerických dolarů. Pro Egypt, jako kapitalistický stát byla potřeba výjimka, protože od dubna 1953 byl vývoz do kapitalistických států zakázán³⁴¹. Tento kontrakt však byl ve srovnání s dalšími v podstatně nicotný. Ke schválení téměř miliardového kontraktu mezi ČSR a Egyptem došlo na schůzi PB 8. srpna 1955, během které se probíral způsob platby³⁴², jak budou stanoveny ceny za zboží (měly být stejné jako ceny zbraní ze SSSR pro jeho evropské satelity) a kdo by měl jednání vést (smíšená komise zástupců SSSR a ČSR)³⁴³. K projednání podepsaných smluv se PB dopracovalo v říjnu 1955. Nejprve bylo 3. října schváleno vydání prohlášení o dohodě v tisku a rozhlase, jehož text byl také předán Egyptanům. PB tím také reagovalo na prohlášení Džamála Násira, které bylo uveřejněno sovětským TASSem o den dříve³⁴⁴. K debatě o samotné dohodě došlo 10. října. Byl v něm shrnut dosavadní průběh jednání³⁴⁵, PB následně dohodu schválilo a rezorty

³³⁹ Eufemismus pro dodávky zbraní.

³⁴⁰ ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: Československo a Blízký východ v letech 1948-1989. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2009. ISBN 978-80-86506-76-0, str. 53.

³⁴¹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 34, ar. j. 44, bod. 6.

³⁴² PB původně počítalo s výměnou zboží za zboží, ale předpokládala se i varianta úvěru s úrokem 2,5-3%, který měl být splatný v pěti letech zbožím a valutami – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 55, ar. j. 71, bod. 29.

³⁴³ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 55, ar. j. 71, bod 29.

³⁴⁴ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 64, ar. j. 80, bod 1.

³⁴⁵ 23. srpna byla zahájena jednání se SSSR a Egyptem, 12. září došlo k podpisu dohody ČSR-Egypt, 16. září byla podepsána dohoda ČSR-SSSR - NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 66, ar. j. 82, bod. 19.

zainteresované na „Akci 105“³⁴⁶, pověřilo úkoly, které by vedly k jejímu naplnění. Zároveň se probíraly způsoby platby vůči SSSR, který požadoval první splátky za dodané zbraně dříve, než začnou splátky platit Egyptané, jejichž zbožím hodlalo PB Sovětskému svazu zaplatit.

Smlouva mezi vládou Československé republiky a vládou Egyptské republiky o dodávkách speciálního materiálu z Československa do Egypta a placení za tyto dodávky³⁴⁷ byla podepsána 12. září. Stanovovala celkovou výši kontraktu na 921 milionů Kčs. Tato suma však nebyla určena pouze pro ČSR, ale byly v ní obsaženy i platby za dodávky, které měl dodat SSSR (se kterým byla podepsána smlouva mezi ČSR a SSSR o čtyři dny později, poměr plateb byl 523:398 milionů pro SSSR, který se snažil o to, aby nebyl s dodávkami spojován a v oficiálních prohlášeních se pouze uvádělo, že se jedná o dohodu mezi ČSR a Egyptem³⁴⁸, stejný postup se opakoval u řady dalších dohod). ČSR mělo získat 184 262 400 Kčs ve valutách (celkem v pěti splátkách – dvě splátky v roce 1955 o celkové výši 46 065 000 Kčs a v následujících třech letech se měla vždy k 31. 8. uhradit stejná částka). Zbytek dodávek měl být dodán ve zboží (tři dodávky v roce 1956 o celkové výši 107 074 800 Kčs v lednu, březnu a srpnu a v následujících dvou letech, vždy k 31. 8. mělo být ve zboží uhrazeno 53 537 400 Kčs). SSSR měl dostat zaplacené pouze ve zboží v pěti splátkách mezi prosincem 1955 až srpnem 1958 o celkové výši 522 900 000 Kčs. Doprava zbraní měla proběhnout přes SSSR, který by je do Egypta dopravil svými loďmi. Celkově bylo ze strany ČSR Egyptu prodáno 86 letounů MiG-15, 25 letounů Jak-11, 50 padáků, 200 tanků T-34/85, 50 samochodů SU-100, celkem 250 protitankových děl ráží 57mm a 85 mm, 130 kanonů a houfnic ráže 122 mm, 24 raketometů, 100 000 protipěchotních min, 60 transportérů s tažnými vozidly - 40-ti tunových, 32 transportérů s tažnými vozidly - 60-ti tunových, pojízdné dílny, tažná vozidla pro dodaný dělostřelecký materiál a letištní zařízení. Zároveň se mělo ke všem zbraním dodat střelivo (o množství se ještě mělo jednat), náhradní díly (na tři roky provozu), náhradní motory, nářadí, výcvikové pomůcky a nástroje (o množství se mělo

---

³⁴⁶ Krycí označení dohody – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 66, ar. j. 82, bod. 19. Konkrétně pověřená ministerstva byla: obrana, strojírenství, finance, lesů a dřevařského průmyslu a dopravy - tamtéž.

³⁴⁷ Oficiální název dohody - tamtéž.

³⁴⁸ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 64, ar. j. 80, bod 1, v pozdějších vyúčtováních se uvádí částka 412 mil. Kčs pro ČSR – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 126, ar. j. 162, bod 2a.

rovněž jednat). Transportéry však neměly být dodány z ČSR, ale měly být nakoupeny v NDR, zbytek výzbroje zajistilo Ministerstvo národní obrany (dále jen MNO). Všechny dodávky, včetně těch ze SSSR měly být uskutečněny do 1. března 1956³⁴⁹. Samotná dohoda obsahuje 14 článků³⁵⁰ a za ČSR byla podepsána ministrem zahraničního obchodu Richardem Dvořákem a za Egypt vedoucím vládní delegace Mohamedem Hafezem Ismailem³⁵¹. Egyptské zboží představovalo bavlnu, rýži, fosfáty, len, surové kůže a ovoce, přičemž bylo dojednáno, že ČSR může zboží reexportovat do SSSR a dalších států komunistického bloku, ceny zboží měly být stanoveny oboustranným jednáním a vycházet ze světových cen³⁵². 16. září byla uzavřena dohoda mezi ČSR a SSSR, kterou za ČSR podepsal Richard Dvořák, za SSSR generál G. S. Sidorovič³⁵³. Hlavní částí dodávek pro ČSR ze SSSR na export do Egypta tvořilo 49 bombardérů Il-28, 20 dopravních letounů Il-14 a 12 torpédových člunů. SSSR za to z egyptského zboží požadoval hlavně bavlnu, rýži, surové kůže a příze hedvábí³⁵⁴.

---

³⁴⁹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 66, ar. j. 82, bod 19.

³⁵⁰ Byly v nich rozebírány detaily smlouvy: ceny zboží byly uváděny v britských librách, stejně jako celková výše kontraktu (celkem se jednalo o 45,7 milionu britských liber – ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: op. cit., str. 57), ČSR mělo poskytnout úvěr ve výši 18 750 000 britských liber s 2% úrokem, který měl být čerpán dodávkami zbraní z ČSR, bylo stanoveno, že 20% celkové sumy bude zapláceno ve valutách (SSSR se spokojil pouze se zbožím, valuty měly připadnout ČSR), do 31. srpna 1958 bylo možno uzavírat kontrakty na dodávky náhradních dílů a munice, přičemž o ceně se ještě mělo jednat, platby měly probíhat přes národní banky obou zemí, Egypt měl také dorovnat případnou inflaci britské libry, která v době uzavření kontraktu odpovídala 2,49 gramům ryzího zlata, Egyptu měla být poskytnuta dokumentace dodaných zbraní v anglickém jazyce, do Egypta budou vysláni odborníci z ČSR kteří měli Egyptany zaškolit, o jejich počtu, kvalifikaci a na jak dlouho pojedou do Egypta se ještě mělo jednat, přičemž případné platby měly být hrazeny egyptským zbožím, zároveň se měl připravit výcvik Egyptanů v ČSR, tato agenda měla podléhat Ministerstvu zahraničního obchodu (dále jen MZO) a Ministerstvu války Egyptské republiky, měla být vytvořena společná komise, která by řešila případné spory a dohlížela na plnění smlouvy, v případě jejího neúspěchu mělo dojít na vládní jednání, Egypt se také zavázal, že nic z dodávek nepředá třetí straně, obě vlády se budou snažit o maximální utajení, smlouva vstupuje v platnost podpisem dohody oběma stranami - tamtéž.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tato dohoda stanovovala, co SSSR dodá ČSR na export do Egypta (celkem se jednalo o zbraně v hodnotě 155,5 milionů rublů), ČSR mělo tuto částku uhradit ve čtyřech stejných splátkách v letech 1955-1958, přičemž na 75% částky byl poskytnut ČSR úvěr ve výši 116 625 000 rublů s 2% úrokem, který měl být splatný vždy k 31. srpnu egyptským zbožím, do 31. 8. 1958 mohly být uzavřeny další kontrakty na dodávky výrobků nutných k fungování zbraní, SSSR také dopravně zajistí přepravu zboží z ČSR do Egypta a naopak, SSSR také vyšle své vojenské experty na zaškolení Egyptanů, platby zbožím z ČSR do SSSR budou rovněž prováděny národními bankami, smlouva vstupuje v platnost podpisem obou stran - tamtéž.

³⁵⁴ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 66, ar. j. 82, bod 19.

Opětovný zájem o dodávky pro zbrojní průmysl projevíli Egyptané 14. října 1955³⁵⁵. Náměstek ministra války generál Fahy tehdy požádal o dodávky zařízení na výrobu vojenské techniky, konkrétně na výrobu dělových hlavních, licence na výrobu kulometů, zařízení na výrobu protitankových raket a licenci pro výrobu munice pro zbraně dodané z ČSR. Zároveň také požádal o možnost navštívit řadu podniků vyrábějících vojenskou techniku a rovněž o možnost vzdělání Egyptanů v ČSR v otázkách výroby zbraní. MZO se k těmto žádostem stavělo kladně, naopak zástupci armády se k celé akci vyjadřovali rezervovaně. O případné dohodě se mělo dle armády dále jednat s dalšími ministerstvy, dále armáda uváděla, že řada zbraní vyráběných v ČSR jsou sovětské licence, rozhodně se nedoporučovalo ukázat všechny závody a celkově se požadovalo, aby byla uskutečněna další jednání³⁵⁶.

Jednání o dodávkách zbraní znovu začala 10. března 1956, kdy Egypt předložil žádost o dodávku výrobních zařízení a dalších zbraní, s čímž PB souhlasilo, následovalo projednání egyptských požadavků MNO a Ministerstvem financí (dále jen MF). Původně se počítalo s kontraktem v hodnotě okolo 500 milionů Kčs, zároveň platilo, že požadované zbraně a výrobní zařízení, které nebude moci ČSR vyrobit, budou dodány ze SSSR, o čemž se rovněž mělo jednat. Platební podmínky se SSSR měly být stejné jako v případě předpokládané dohody mezi ČSR a Egyptem. Zároveň se během schůze upozornilo na fakt, že Egypt hodně investuje a patrně to nebude schopný platit, což se mělo v budoucnu ukázat jako pravdivé. Egypt následně zvýšil své požadavky z 500 milionů Kčs na 1,67 miliardy Kčs. Požadavky egyptské strany byly: v I. etapě (hodnota 950 milionů Kčs) se měl dodat, hlavně materiál určený pro vojska prvního sledu (obrněná technika, pěší zbraně, ženijní materiál, munice, spojovací a zdravotní vybavení a vybavení pro týlové složky), ve II. etapě se měl dodat opět tankový materiál, letadla, zbraně pro námořnictvo a lodě a opět vybavení týlových složek. Hodnota II. etapy byla 720 milionů Kčs. Následně však Egyptané prohlásili, že pro I. etapu počítají pouze s nákupy v hodnotě přibližně 500 milionů Kčs. Zároveň nebylo zcela jasné, kolik zbraní dodá ČSR a kolik SSSR. PB bylo zejména pro I. etapu dodávek, pro kterou se měla připravit i dohoda se SSSR. Celková hodnota

---

³⁵⁵ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 67, ar. j. 83, bod 23.

³⁵⁶ Tamtéž.

nabízeného materiálu byla 506 milionů Kčs, z čehož 312 připadalo na ČSR³⁵⁷ a 194 milionů na SSSR. Ze strany ČSR se jednalo o 15 tanků T-34/85, 75 samochodek SD-100, 12 raketometů ráže 130 mm a velké množství pěchotních zbraní a munice. Po této nabídce následovalo podepsání kontraktu³⁵⁸, ČSR naopak tímto podpisem získalo další bavlnu, rýži, fosfáty, ovoce a produkty pro textilní průmysl, ceny byly znovu určovány oboustrannou dohodou a přihlédnutím ke světovým cenám, ČSR rovněž mohlo tyto produkty reexportovat do zemí východního bloku³⁵⁹. Dohoda byla podepsána 10. dubna 1956³⁶⁰.

Následující dohoda mezi ČSR a Egyptem byla formálně uzavřena 15. srpna. 1956, ale v tomto případě se jednalo pouze o zbraně dodané ze SSSR v hodnotě 36, 1 milionu Kčs³⁶¹. V říjnu téhož roku se však již objevil problém, na který se upozorňovalo během březnových jednání. 27. října předložil sovětský chargé d'affaires Budakov egyptskou žádost o změnu platebních podmínek na dodávky vojenské techniky. PB se jí začalo zabývat druhého dne. Žádost jednak požadovala snížení ročních splátek (za léta 1956-1960) uzavřených smluv z 300 na 200 milionů Kčs ročně, celkem by se tedy (za pět let) jednalo o odklad splátek ve výši 500 milionů Kčs, které by byly částečně zaplacený 200 milionovou splátkou v roce 1961, v následujících pěti letech by Egypt splácel 60 milionů Kčs ročně. Zároveň Egyptané požádali o snížení úrokové sazby z 2% na 1%, pro dodávky zbraní, které měly být uskutečněny v roce 1957, a také u těchto dodávek požádali o odklad jejich plateb až na léta 1962-1966. Z politického hlediska se PB

---

³⁵⁷ V pozdějších vyúčtováních 304 mil. Kčs – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 126, ar. j. 162, bod 2a.

³⁵⁸ Jednalo se o smlouvu o dvanácti člancích, které se nijak výrazně nelišily od dohody ze září 1955. Ceny zbraní měly být opět uváděny v librách, zbraně měly být uhrazeny během pěti let (v roce 1956 se mělo uhradit 10% celkové sumy, zbylých 90 v následujících čtyřech letech) s 2% úrokem, přičemž splátky měly být zaplacený vždy k 30. září. Tentokrát měl Egypt platit přímo zbožím, nikoliv valutami, platby měly tentokrát probíhat mezi egyptským ministerstvem financí a ekonomiky a Národní bankou ČSR, po dobu platnosti dohody – do 30. září 1960 bylo možno uzavírat další kontrakty na udržení zbraní a techniky v chodu, nezapomnělo se ani na případnou inflaci libry (která měla stejnou hodnotu jako u předešlé smlouvy - 2,49 gramů zlata), která měla být případně dorovnána Egyptany, ČSR mělo dodat potřebnou technickou dokumentaci, opět měli být vysláni specialisté z ČSR na zacvičení Egyptanů a naopak z Egypta měli dorazit specialisté na výcvik, o počtu obou kontingentů, délce jejich pobytu a financování se ještě mělo jednat, případné nesnáze plnění dohody měla řešit smíšená komise složená z představitelů ČSR a Egypta, v případě jejího neúspěchu se měl problém řešit jednáním mezi oběma státy, Egypt se zavázal, že technickou dokumentaci ani zbraně nepředá třetí straně, obě strany se také zavázaly k maximálnímu utajení, platnost dohody začínala jejím podpisem, přičemž se nijak nedotkla předešlé dohody – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 89, ar. j. 107, bod. 28.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 120, ar. j. 148, bod 19.

³⁶¹ ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: op. cit., str. 58.

k tomuto problému stavělo kladně (Sovětský svaz byl ochoten na egyptské požadavky přistoupit, ale žádal vládu ČSR, jako signatáře smluv o její stanovisko, protože podle doposud podepsaných smluv měl Egypt SSSR uhradit 647 milionů Kčs neboli téměř 34 milionů liber, zatímco vůči ČSR měl Egypt dluh 608 milionů Kčs, což představovalo 30,5 milionů liber), nicméně se pro něj jednalo o velký problém z hlediska hospodářského. Na snížení úroku bylo PB ochotno kývnout pouze tehdy, když by ČSR byla poskytnuta vhodná náhrada za zbývajících 1% úroku (což představovalo 50% úrokových plateb). Případné snížení plateb by však podle analýzy PB mohlo pro ČSR představovat dočasnou ztrátu ve výši 10,137,609 liber. Pro PB to bylo nepřijatelné, protože v československém zahraničním obchodě převažoval dovoz nad vývozem a PB se nedostávalo dostatku devizových prostředků na nákup důležitých surovin, jako byla vlna nebo kaučuk. Kvůli tomu se muselo PB obrátit na SSSR se žádostí na devizovou půjčku a také s požadavkem na 5000 tun kaučuku. Zatímco v roce 1956 převyšoval dovoz vývoz o 605 milionů Kčs, v následujícím roce to již mělo být 1,024 miliardy Kčs. Kvůli nedostatku deviz proto PB nemohlo Egyptu vyhovět. Další nepříjemností se stala rostoucí cena bavlny, která tím pádem poskytovala Egyptu další výhodu. PB se usneslo na následujícím: možnost odsunout splátky z let 1959 a 1960, což by pro ČSR představovalo dočasnou ztrátu 4,019,808 liber, v otázce úroků se nemělo vyhovět vůbec, zároveň si také PB ve své zprávě stěžovalo, že zatímco v kapitalistických státech jsou běžné úroky na zbraně ve výši až 6,5%, tak v rámci východního bloku jsou výše úvěrů podstatně nižší (2-1%). Případné snížení výše úroku by se také mohlo stát precedencem. Na závěr se 29. října PB usneslo, že na jednání s Egyptany v Moskvě bude vyslán ministr zahraničního obchodu Dvořák, který měl podepsat případné úpravy již přijatých smluv, jež však měly proběhnout, pouze když se vyskytnou zvláštní politické důvody, ale zároveň měl trvat na dodržení starých smluv a Egyptanům vyhovět pouze v odkladu splátek v letech 1959 a 1960³⁶². Téhož dne (29. října) byla také podepsána dohoda o prodeji výrobních celků za 62 milionů Kčs³⁶³. Jednalo se o zařízení na výrobu dělostřeleckých nábojů a munice³⁶⁴ pro dodané zbraně³⁶⁵.

---

³⁶² NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 120, ar. j. 148, bod 19.

³⁶³ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 126, ar. j. 162, bod 2a.

³⁶⁴ ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: op. cit., str. 58.

Řešení problému se našlo během jednání v Moskvě mezi 29. říjnem a 3. listopadem 1956, načež bylo schváleno PB 5. listopadu. Egyptu bylo vyhověno s odložením části splátek v období 1957-1960. Celkem tak byla dočasně odložena splátka ve výši 20 milionů liber (podíl ČSR na této sumě byl 8 milionů liber). Zároveň došlo k dohodě s představiteli SSSR, kteří se zavázali, že dodají Československu zboží, které by muselo být dovezeno z kapitalistických států (cena odpovídala hodnotě odložených splátek). Jednalo se hlavně o 100 000 tun obilí, které by pro krmné účely muselo ČSR dovézt ze zahraničí. Rovněž došlo k upravení termínu plateb, které měl Egypt ještě doplatit. Splátky měly začít v roce 1961, kdy měl Egypt zaplatit 10 milionů liber, v následujících pěti letech měl Egypt platit po 2 milionech liber ročně³⁶⁵.

O dodávkách zbraní do země faraónů se začalo opět hovořit 5. ledna 1957, kdy generál Korra předložil v Moskvě další egyptské požadavky. Zde je dobré provést menší rekapitulaci. Doposud byly s Egyptem uzavřeny čtyři rozsáhlé dohody (tři s účastí ČSR) o celkové výši 1,588,9 miliardy Kčs, z toho na dodávky z ČSR připadaly zbraně a další zařízení v hodnotě 778,2 milionu Kčs, které měl Egypt splatit do roku 1964. Zatím byly do Egypta dodány zbraně v celkové ceně 1,311 milionů Kčs, což představovalo téměř 86% objednaných zbraní a materiálu. Z této částky připadalo 660 milionů na československé zbraně a vybavení. Egypt naproti tomu uhradil 471,9 milionu Kčs, z toho připadalo 236,6 milionu pro ČSR. Z této částky však bylo 186,6 milionu zaplacenó bavlnou (zbytek připadal na devizy), jejíž cena však rostla, což bylo pro ČSR nevýhodné. Tento fakt se projevil v budoucích jednáních. Generál Korra předložil další vysokou objednávku o výši 1,3 miliardy Kčs, kterou chtěl Egypt zaplatit zbožím, ale platby měly být zahájeny až za pět let v roce 1962 a s velmi nízkým úrokem ve výši 1%. PB si však uvědomovalo, že Egypt patrně nebude schopn tuto částku zaplatit, neboť z jednání s Egyptany vyplynulo, že na nákupy bude Egypt mít částku odpovídající 700 milionům korun, proto bylo nutno očekávat tlak na slevu, případně snížení ceny zbraní. Celý tento kontrakt však neměl být zajišťován ČSR, ale hlavně Sovětským svazem. ČSR se hodlalo podílet zbraněmi v ceně 231,3 milionu korun

---

³⁶⁵ Konkrétně se jednalo o munici pro kanony ráže 57 a 85 mm, zapalovače a zápalkové šrouby, a munice pro zbraně ráže 7,62, 12,7, 23, 100 a 122 mm a výstavbu střelnic spolu s učňovskými školami pro vojenské závody - NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 334, ar. j. 425, bod 5.

³⁶⁶ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 120, ar. j. 149, bod 20.

v exportních cenách, ale nabízený materiál byl rozdělen do tří kategorií, které měly být nabídnuty (moderní, brzy zastaralý, zastaralý). Zároveň se PB začínalo obávat, zda se mu všechny poskytnuté úvěry vrátí (jen Egypt a další státy svobodného světa měly od ČSR úvěry ve výši 906 milionů korun, nemluvě o úrocích poskytnutých státům RVHP). V případě Egypta tu však také bylo riziko, že v případě válečné porážky, která se po nedávném výkonu v Suezské krizi nedala opět vyloučit (a v červnu 1967 k ní skutečně došlo) by případný dluh nemusel být zaplacen vůbec. PB se přesto rozhodlo na této dohodě podílet již zmíněnou částkou ve výši 231 milionů korun, ale za určitých podmínek³⁶⁷. V této dodávce měl Egypt od ČSR obdržet 12 stíhaček MiG-15, 40 Jaků-11, 50 letounů ZLÍN 126, 75 tanků T-34/85, 115 protitankových kanonů ráže 57mm nebo 85 mm, 80 minometů ráže 120 mm, kulomety, munici a další³⁶⁸.

První čáru přes rozpočet však této dohodě zasadil SSSR, když během jednání v lednu 1957 odmítl platit případné náhrady za zboží ČSR. Pro PB z toho vyplývalo, že se bude muset snažit prosadit platební podmínky jako u předešlých dohod a zároveň nabídnout úvěr na dobu čtyř let s úrokovou mírou 2%. Kdyby se ani toto nepodařilo vyjednat, mělo se de facto přistoupit na egyptské požadavky (desetiletý úvěr, který by Egypt splatil v letech 1962-1966), ale v tomto případě by ČSR doručilo zbraně za 113 milionů korun, které navíc nebyly nejmodernější, ale spíše zastarávaly nebo již byly zastaralé. Nejhorší varianta předpokládala, že v případě neprosazení ani této varianty bude odsouhlasena cena 70 milionů korun, která měla alespoň pokrýt suroviny a mzdy. Tato suma by byla zaplacena během pěti let³⁶⁹.

---

³⁶⁷ Dohoda měla být uzavřena za stejných podmínek, jako předchozí kontrakty, Egyptu se mělo zboží prodat za exportní ceny (uváděných 231 milionů), platby měly být zahájeny již v roce 1957, přičemž jen v roce 1957 by došlo k uhrazení 20% celkové částky (část v devizách, zbytek ve zboží, u něhož by ale oproti dřívějšímu byly pevně stanovené ceny, množství a kvalita). Úroková míra měla být 2%. Zároveň se také mělo jednat se SSSR. Pokud by Sovětský svaz dodával zbraně za podmínek, které předložili Egyptané, tak ČSR požadovalo, aby SSSR uhradil nově vyrobené a dodané československé zbraně ze splátek, které dostane od Egypta, během pěti let nebo by tyto zbraně byly zaplacený jiným přijatelným způsobem, přičemž ceny měly odpovídat předešlým dohodám. U zastarávajícího nebo zastaralého materiálu bylo ČSR ochotno přistoupit na splatnost v letech 1962-1966 i bez možných náhrad ze strany SSSR - NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 126, ar. j. 162, bod 2a.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 127-128, ar. j. 165, bod. 16.

Finální verze dalšího zbrojního kontraktu byla podepsána 28. února 1957. Za ČSR ji podepsal ministr zahraničního obchodu Dvořák, za SSSR generál Sidorovič, za Egypt generál Korra. Nutno podotknout, že Egyptu se vyšlo mimořádně vstříc. Hlavním hlediskem této dohody nebyla ekonomická, ale politická stránka. Lze to jednak doložit tím, že SSSR se rozhodl Egyptu prodat své nejnovější zbraně, které nebyly zavedeny do výzbroje jeho spojenců a jednak finančními podmínkami smlouvy. Celková výše podepsaného kontraktu byla vyčíslena na 1,282 miliardy Kčs (63,3 milionu liber), ale Egypt měl zaplatit pouze 50% ceny (641 milionů Kčs), které byly splatné v letech 1962-1966 s 2% úrokem. Samotné dodávky se měly uskutečnit v letech 1957-1958. ČSR se na tomto kontraktu mělo podílet pouze z 11,6% (149 milionů korun v exportních cenách, respektive po slevě 75 milionů v exportních cenách). Dodaný materiál (jádro tvořilo 75 tanků T-34/85) představoval z 54% již vyrobené zbraně a techniku, které byly uskladněny, 35% připadalo na zcela nové zbraně a techniku a zbývajících 11% představovaly náhradní díly. Egyptská platba tak měla pokrýt 100% surovin, které byly na výrobu spotřebovány, avšak pouze jen 62,6% nákladů na mzdy. Egypt měl zaplatit pouze zbožím (oběma stranám), přičemž ČSR mohla 25% dodaného zboží (bavlny) reexportovat. Pamatovalo se také na možný růst ceny bavlny, která měla být u této dohody ošetřena tím, že v případě růstu cen by se jednalo o tom, aby ČSR neutrpělo ztráty³⁷⁰.

Egyptané (tentokrát již zastupující nově vzniklý stát Sjediněnou arabskou republiku, dále jen SAR), se na ČSR znovu obrátili 17. října 1958, během své návštěvy ČSR vedené maršálem Ámirem, ohledně možných dodávek speciální techniky v letech 1959-1963. PB se k projednávání této žádosti dostalo na své schůzi 22. listopadu a s dalším vývozem souhlasilo. Nový kontrakt měl mít hodnotu 200³⁷¹ milionů Kč v exportních cenách (10 milionů liber), který měl být uhrazen během 10 let ročními splátkami o stejné výši s 2% úrokem, přičemž platby měly být zahájeny v roce 1959. Egyptané tentokrát požadovali hlavně velké množství náhradních dílů pro již dodanou techniku, dále 24 stíhacích letounů MiG-15, 4 letouny Il-14, 8 raketometů ráže 130 mm a municí. Dále se egyptská žádost týkala dodávek speciálního materiálu investičního charakteru pro

³⁷⁰ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 136, ar. j. 177, bod 14.

³⁷¹ Na tuto částku měl být poskytnut úvěr – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 239, ar. j. 320, bod 16.

rozšíření výroby munice v hodnotě 14 milionů korun v exportních cenách, který měl být splatný v letech 1960-1962 splátkami ve výši 4, 5, a 5 milionů korun pro tanky T-54, protiletadlová děla KS 19 a pro 122mm houfnice. Egypťané k tomu požadovali také technickou a technologickou dokumentaci, což musel povolit SSSR, který tak 28. října učinil. Nicméně na této schůzi se také probíraly možné problémy. Tím prvním bylo, že kapitalistické státy nakupovaly egyptskou bavlnu v průměru o 20-25% levněji než ČSR. Zároveň se také počítalo s tím, že ČSR rozhodně nebude schopna poskytnout Egyptu (SAR) takové výhody, jaké Egypt získal dohodou z února 1957. Na schůzi také docházelo k rekapitulaci doposud uzavřených dohod s Egyptem ohledně dodávek speciálního materiálu, jejichž výše dosáhla v prvním pololetí roku 1958 hodnoty 3,05 miliardy Kčs, z čehož 1,23 miliardy připadalo na zbraně dodané z Československa (zbytek připadal na SSSR). Veškeré dohody měly být splaceny k roku 1964, nicméně i po tomto datu by Egypt Československu stále dlužil částku 19, 7 milionu korun³⁷².

Tato dohoda byla definitivně schválena PB na jeho schůzi 23. června 1959³⁷³. Vycházelo se přitom z pověření, které zadalo PB Ministerstvu zahraničního obchodu dne 25. listopadu předchozího roku, kdy bylo MZO uloženo, aby případnou dohodu uzavřelo. Jednalo se o dodávky starších typů techniky a náhradních dílů k dodané technice (k čemuž bylo ČSR zavázáno předchozími smlouvami). Zároveň měla delegace MZO, která byla v Egyptě od 27. května 1959 usilovat o zvýhodnění platebního styku³⁷⁴, kterého by se dosáhlo při uzavření nové dohody se SAR. Zájmem ČSR bylo získat exportní prémii ve stejném rozsahu, jakou SAR poskytovala v hospodářském styku kapitalistickým státům, přestože dle dohody z 28. února 1957 na to ČSR mělo nárok, což představitelé SAR dlouho odmítali. Změna v jejich jednání nastala, až s nedostatkem náhradních dílů pro vojenskou techniku. Následná jednání probíhala pro ČSR dobře a MZO bylo pro uzavření dohody, což PB schválilo. Egypt měl tedy obdržet výše zmíněnou starší techniku společně s náhradními díly a také bezplatnou licenci na výrobu munice, kterou znovu potvrdil SSSR 3. prosince 1958. Mělo se tedy hlavně jednat o náhradní díly, které představovaly

³⁷² NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 195, ar. j. 268, bod. 13.

³⁷³ K definitivnímu souhlasu došlo na schůzi 30. června – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 239, ar. j. 320, bod. 16.

³⁷⁴ Vládě o zvýhodnění platebního styku na celý sortiment zboží, které ČSR do SAR dodávalo – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 223, ar. j. 302, bod 8.

85% objemu dohody, dále municí, počet stíhaček MiG-15 byl zvýšen na 25. Platby měly probíhat po dobu deseti let od roku 1959 s 2% úrokem v librách, za které se však v případě úspěšného jednání v oblasti platebního styku, mělo nakoupit zboží ze SAR.

I přes schválení této dohody se nadále pokračovalo v jednáních, která probíralo PB na své schůzi 13. listopadu 1959. V přístupu ČSR k SAR totiž začalo docházet ke změně. Zatímco v dřívějších letech bylo upřednostňováno politické hledisko, ke konci 50. let se do popředí stále více dostávalo hledisko ekonomické, u čehož bylo předpokládáno, že budoucí jednání proto budou daleko složitější. ČSR se zároveň snažilo o to, aby platební podmínky byly u budoucích smluv sladěny s podmínkami Sovětského svazu, který hodlal usilovat o to, aby za další zboží platila SAR penězi, nikoliv zbožím. Tyto okolnosti se projevily i při jednání PB, které souhlasilo s dalšími dodávkami speciální techniky do SAR, ale již za stejných platebních podmínek, jaké měl SSSR (za plnou hodnotu a v hotovosti). V jednáních se mělo samozřejmě pokračovat a jejich cílem mělo být uzavření dlouhodobé dohody s dlouhodobým úvěrem, ale také se mělo vyjednat zvýhodnění nákupů ČSR v SAR. Při jednáních v Moskvě, však byl ministr zahraničního obchodu František Krajčír informován, že staré smlouvy je nutno dodržet, ale zároveň u nových kontraktů by se měla projevit zdrženlivost, přičemž případná jednání se měla vyvíjet dle vývoje událostí v SAR³⁷⁵. Sověti rovněž usilovali o harmonizaci postupu obou zemí východního bloku vůči SAR. Před listopadovou schůzí PB také proběhla návštěva delegace MZO v Káhiře. Jednání se týkala jednak oficiální slevy na bavlnu (tentokrát byla přímo stanovena vládou SAR), která představovala 21,5%, místo dřívějších 30-35%. Došlo k jednáním, podle kterých měla SAR uhradit ČSR úrokové ztráty z dřívějších dohod (týkalo se to dohody z 28. února 1957, ze které Egypt dlužil ČSR 110000 liber, za které by byla v SAR nakoupena bavlna). Jednání však nebyla zcela úspěšná, protože ČSR se (zatím) nepovedlo vyjednat exportní prémii pro své zboží. MZO následně navrhlo dva možné postupy při jednání se SAR³⁷⁶.

---

³⁷⁵ Zde bylo patrně naráženo na procesy s komunisty a mediální kampaň proti SSSR z první poloviny roku 1959 viz. kapitola 2.2.4.

³⁷⁶ Dle první varianty by SAR měla platit hotově, ale pokud by nedošlo k dohodě podmínek, za kterých by SAR mohla objednat náhradní díly, pak by musela část své techniky „kanibalizovat“ a díly z této techniky využít jako náhradní součástky a hrozila by možná revize dodávek techniky z ČSR. Dle druhé varianty měla SAR dostat úvěr, ale zároveň by došlo k prodloužení dodávek

3.2 Obchodní vztahy v 60. letech

O další postup v otázce speciálního materiálu se PB obrátilo na SSSR a výsledky tohoto jednání probíralo na své schůzi 25. ledna 1960. MZO na této schůzi hodlalo upozornit na skutečnosti, které je nutno konzultovat se SSSR a také shrnovalo dosavadní vývoj vztahů se SAR, konkrétně importu zboží SAR do ČSR, které z 80% tvořila bavlna (např. plán dovozu pro léta 1959-1965 ze SAR, počítal s tím, že celková výše importovaného zboží bude 1,641,3 miliardy Kčs, z čehož na bavlnu bude připadat částka 1,239 miliardy), zároveň MZO referovalo o svém jednání se SAR, která by podle československých představ měla zrušit kvóty omezující vývoz a snížit ceny. MZO také představilo plán obchodní bilance se SAR. Výsledek byl pro ČSR kladný, ale celková částka salda by se měla snižovat z 129,2 milionů v roce 1960 na pouhé 2,2 miliony v roce 1965, zároveň MZO bylo pro poskytování dalších úvěrů, ale také pro lepší koordinaci zemí socialistického tábora v otázce cen. PB se však ohledně možností dalších úvěrů vyslovilo negativně. Roli v tomto rozhodnutí sehrál SSSR, který již v říjnu 1959 deklaroval, že bude chtít platby v hotovosti, na což PB reagovalo 17. listopadu 1959 tím, že uložilo MZO, aby dále prosazoval platby v hotovosti³⁷⁷. V případě, že by SAR zahájila odvetná opatření nebo by vznikly nepředvídatelné skutečnosti, mělo MZO okamžitě informovat PB. Na schůzi se dále probíralo jednání delegace MZO v Káhiře, která koncem listopadu 1959 sdělila představitelům SAR stanovisko ČSR k budoucím jednáním a případným dohodám. ČSR navrhovala dohodu ve výši 6 milionů liber (120 milionů Kčs), která měla být rychle uzavřena, aby mohla být zahájena výroba a dodávky dílů, rovněž se mělo dále jednat o dodávkách náhradních dílů pro starší techniku. Delegace uvedla, že pokud bude případná dohoda uzavřena do února 1960, tak první dodávky dílů budou zahájeny téhož roku a budou pokračovat až do roku 1965, ale jejich ceny budou plně pokrývat výrobní náklady a také budou odpovídat světovým cenám za náhradní

---

náhradních dílů až do roku 1965, aby hodnota dílů odpovídala ročním splátkám. Pro SAR by to znamenalo, že by byla ČSR dále zavázána a byla by tedy nucena doplatit všechny své závazky. V tomto případě se však také upozorňovalo na možné riziko stornování na další náhradní součástky, protože část dodaných zbraní a vybavení by již byla zastaralá. Zároveň bylo upozorněno na to, že plánovaná výše kontraktu ve výši 200 milionů korun bude patrně nižší, protože SAR odmítalo letouny Il-14, raketometry a část potřebných náhradních dílů. Předpokládaná výše úvěru se proto odhadovala na zhruba 140-160 milionů korun na léta 1960-1965, tudíž i po tomto datu by SAR dlužila ČSR 20-40 milionů korun (na základě předchozích jednání se totiž u původního úvěru počítalo s roční platbou 20 milionů korun po dobu deseti let). Mělo se také opustit od prosazení exportní prémie v plné výši, protože dle MZO to nebylo v současnosti možno prosadit – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 239, ar. j. 320, bod 16.

³⁷⁷ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 270-271, ar. j. 352, bod 4 zvláštní schůze.

díly. Případné platby měly probíhat v ročních splátkách a v librách, za které by se nakoupilo zboží v SAR. Zároveň se delegaci MZO povedlo uzavřít doplňkovou dohodu k dohodě z 29. října 1956, podle které mělo ČSR dodat do SAR v letech 1960-1963 dokumentaci, přípravky a nářadí pro zavedení výroby další dělostřelecké munice za 0,7 milionu liber (14 milionů korun), přičemž případné ztráty deviz by byly zakalkulovány do celkových cen. Stanovisko SAR (kromě doplňkové dohody k dohodě z října 1956) však bylo k československým požadavkům negativní. Představitelé SAR (delegaci vedl generál Ismail) si stěžovali, že požadavky ČSR jsou stále tvrdší a brání uzavření dohody, současné závěry jsou pro SAR nepřijatelné, protože její delegace původně počítala s možností úvěru. Zároveň byl ze strany SAR přednesen požadavek na náhradní díly ve výši 10 milionů liber (a úvěr). ČSR také podle představ delegace měla dodávat díly i pro zbraně vyrobené v SSSR, přičemž ČSR bylo vyhrožováno, že pokud díly nedodá, delegace SAR se obrátí na SSSR (nicméně delegaci ČSR bylo sděleno, že se na Československo představitelé SAR obrátí i v případě, pokud SSSR odmítne dodat náhradní díly). Představitelé blízkovýchodního soustátí také přednesli své požadavky na případnou cenu dodaných náhradních dílů, která měla odpovídat cenám z let 1955-1957 s maximálním nárůstem ve výši 10%. Pokud by však ČSR neposkytlo žádaný úvěr, SAR by požadovala licenci na všechny náhradní díly pro zbraně a techniku z ČSR (to bylo představiteli ČSR odmítnuto). Pokud by však dohodě nakonec vůbec nedošlo, představitelé delegace SAR uvedli, že v tom případě budou muset provést „kanibalizaci“ některé techniky a zbraní, aby se jí alespoň část udržela v provozu. Tento výsledek by ale měl nepříznivé dopady na další dodávky a platby z předešlých dohod. MZO proto zaujalo následující stanovisko. Sporným bodem se nadále ukazovaly platby (pro ČSR se mělo jednat o 10 milionů liber, pro SSSR 20-30 milionů liber). Poměrně tvrdé podmínky pro SAR a jejich odmítnutí vysvětlovalo MZO tím, že podobný přístup by také velmi brzy mohl zahájit SSSR, což by SAR nebyla schopna splácet a proto se k požadavkům ČSR stavěla odmítavě. MZO přikládalo možné dohodě velký význam, protože, SAR nadále ČSR dlužila 516 milionů korun a SSSR 968 milionů korun, které měly být do roku 1966 splaceny. ČSR se také obracela na SSSR v otázce technické pomoci, kterou se ČSR zavázala poskytnout

Egyptu, na základě dohod z roku 1957. ČSR totiž nebyla schopna, dodat zařízení pro vybudování opraven pro letouny (pro ostatní techniku to již možné bylo)³⁷⁸.

K finální dohodě mezi ČSR a SAR se začalo schylovat na jaře 1960. O výsledcích jednání bylo PB informováno na své schůzi 7. července 1960, která měla projednávat jednání s vládní delegací SAR o dodávkách náhradních dílů k vojenské technice a zařízením pro vojenské opravy. 26. března totiž byl uzavřen protokol mezi MZO a Ministerstvem války SAR o dodávkách náhradních dílů pro léta 1960-1965 (případně až do roku 1967), na jehož základě byla brzy navržena dlouhodobá smlouva. Z uzavřeného protokolu vyplývalo následující: objem ročních dodávek náhradních dílů bude roven platbám za dotyčné díly, ČSR se také konečně podařilo vyjednat nejvyšší doložku hodnot, díky čemuž ČSR získala stejná práva a výhody, které SAR poskytovala při nákupu zboží za volné měny a také slevy pro podniky ČSR při nákupu v SAR (respektive její egyptské části³⁷⁹). Celková výše budoucí dohody byla 9 milionů liber (180 milionů korun, které měly být zaplacený na zvláštní účet se jménem Státní banky československé³⁸⁰, za tyto prostředky mělo být následně nakoupeno zboží v SAR, respektive její egyptské části³⁸¹), za které měla SAR nakoupit náhradní díly pro zbraně a techniku československého původu (zbraně se tentokrát nenakupovaly). V letech 1960 a 1961 se mělo jednat o nákupy ve výši 30 milionů korun ročně, v letech 1962-65 ve výši 25 milionů ročně a v letech 1966 - 67 po 10 milionech korun každý rok (splatnost byla vždy nejpozději 1. 8. daného roku³⁸²). Díky nákupům až do roku 1967 také ČSR získala větší jistotu, že SAR zaplatí ČSR všechny částky z předchozích dohod. Riziko však bylo v tom, že se jednalo o náhradní díly pro zbraně a techniku dodanou v letech 1955-1958, která bude v 60. letech a hlavně jejich druhé polovině již zastaralá. Došlo také na jednání o

---

³⁷⁸ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 247, ar. j. 328, bod. 17.

³⁷⁹ ČSSR získala při nákupech v SAR všechna práva a výhody, které se poskytují v egyptské provincii SAR při nákupu egyptského zboží za volné měny a také slevy pro československé podniky pro nákup egyptského zboží, zároveň mohla ČSSR nakupovat i takové egyptské zboží, které je prodávané pouze za volné měny a také získala ČSSR výhodu, že v případě různých cen zboží budou pro ČSSR platit nižší ceny stanovené úřady SAR – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 277, ar. j. 358, bod 10.

³⁸⁰ Za tímto účelem byl v Národní bance Egypta otevřen speciální účet v librách, který byl bezúročný a veden bezplatně - tamtéž.

³⁸¹ Nezapomnělo se na případnou inflaci britské libry, jejíž hodnota byla stanovena na 2,49 gramů zlata, případná inflace měla být dorovnána SAR – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 270-271, ar. j. 352, bod 4 zvláštní schůze.

³⁸² NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 277, ar. j. 358, bod 10.

zařízeních pro opravu vojenské techniky, která vyplývala z dohody z 22. května 1957, podle které mělo být do Egypta dodáno šest druhů opraven pro zbraně a techniku. Toto vybavení bylo dodáno ze SSSR a ČSR v letech 1957-59, ale příslušné opravy ještě nebyly v roce 1960 dostavěny. Během jednání v roce 1960 představitelé SAR jednali s ČSR o dalších dodávkách dílů pro opravy techniky, přičemž o případných dohodách se ještě mělo v roce 1960 jednat. Protokol byl oběma stranami podepsán 7. dubna 1960, za ČSR ho podepsal František Mareš, za SAR generál Ismail. PB, dle výsledku dosavadních jednání, pověřilo 12. července ministra zahraničního obchodu Krajčíra, aby dohodu, se SAR, uzavřel³⁸³. K definitivnímu podpisu dohody mezi ČSSR a SAR došlo 18. července 1960, PB smlouvu schválilo na své schůzi 9. září téhož roku. Smlouva zcela vycházela k protokolu, který byl podepsán v březnu téhož roku. Za ČSSR ji podepsal ředitel hlavní technické správy MZO František Dvořák a za SAR generál Ismail³⁸⁴. V dohodě se nejednalo o vojenských opravách³⁸⁵.

K jednání mezi ČSSR a SAR opět došlo během návštěvy československé vládní delegace v Kambodži, Indonésii a SAR (do SAR dorazila čs. delegace 18. února 1961). Během jednání přednesli představitelé ministerstva války SAR žádost na zavedení výroby dalších typů munice a zbraní (kulomety ráže 7,62 mm, letecké kanony ráže 23 a 37 mm, miny pro minomety ráže 82 a 120 mm, dále munici pro bezzákluzové kanony ráže 107 mm a další typy munice pro 122 mm houfnice³⁸⁶). Zavedení výroby těchto zbraní a munice, by dle vyjádření PB bylo možné, nutné by však ještě byly konzultace se SSSR. Poněkud méně optimisticky se vyvíjela otázka opraven vojenské techniky. Představitelé MZO tlačili na SAR, aby se již konečně rozhodla v otázce leteckých opraven, se kterými se očividně nic nedělo (respektive v této oblasti nebyl zaznamenán nějaký pokrok v otázce výstavby), což ČSSR stálo finanční prostředky, protože výrobní kapacity příslušných podniků, které byly do dohody zainteresovány, nemohly být využity

---

³⁸³ Tamtéž.

³⁸⁴ Dohoda dále specifikovala, že kontrakty se mohou měnit jen po vzájemné písemné dohodě dotyčných ministerstev, stejně jako u smluv z 50. let měla být vytvořena smíšená komise, která měla řešit případné otázky a těžkosti, v případě jejího selhání měly jednat vlády, SAR se zavázala, že nic nepředá třetí straně, obě strany se dohodly na maximálním utajení, vedení korespondence v angličtině. Smlouva nabývala platností dnem podpisu – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 277, ar. j. 358, bod 10.

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 334, ar. j. 425, bod 5.

pro jiné účely. MZO požadovalo, aby se ministerstvo války SAR rozhodlo do 15. března, jak hodlá v otázce leteckých opraven postupovat³⁸⁷.

Rozpad SAR³⁸⁸ v srpnu 1961 se projevil i ve vztazích mezi ČSSR, Egyptem a Syriskou arabskou republikou. PB, se touto otázkou zabývalo, na své schůzi 9. října 1961. MZO bylo PB pověřeno, aby zjistilo stanovisko obou vlád v otázce plnění závazků vůči ČSSR z dříve uzavřených dohod o dodávkách zbraní a techniky a případně uzavřelo dohody nové. Zároveň také mělo MZO projednat proporcionální rozdělení dodávek do Syrské arabské republiky (od které MZO očekávalo, že převezme svou část závazků) a Egypta dle dohody z července 1960³⁸⁹. O výsledcích jednání měl být informován SSSR³⁹⁰.

Další jednání o dodávkách zbraní a techniky spadá do ledna 1962, kdy PB 9. ledna schválilo bezplatné předání licence, potřebné dokumentace a technické pomoci na výrobu různých typů min ráže 82 a 120 mm, jejichž výrobu je schopna zajistit sama ČSSR, protože Sovětský svaz se odmítl tohoto obchodu účastnit, přestože 18. dubna 1961 sdělil, že nemá námitky na bezplatné převedení licencí a technické dokumentace do SAR. Pro ČSSR z toho vyplývalo, že do SAR dodá speciální investiční materiál v hodnotě 6 milionů korun v exportních cenách na zavedení výroby. SAR by za něj v letech 1963-1964 zaplatila dvěma ročními splátkami. Z ostatních žádostí Egyptanů, které přednesli čs. delegaci v únoru 1961, sešlo, protože ČSSR nebyla schopna požadovaný materiál a stoje pro jeho výrobu vyrábět³⁹¹.

Poněkud méně příjemnou záležitostí se pro ČSSR ukázaly být dodávky munice, která byla do Egypta dodána v 50. letech. Egyptané v letech 1957-1961 předložili celkem sedm reklamací na kvalitu munice (šest stížností se týkalo dodávek výlučně z ČSR). PB souhlasilo na své schůzi 10. dubna 1962

---

³⁸⁷ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 298, ar. j. 382, bod 16.

³⁸⁸ viz. strana 41

³⁸⁹ Dle uzavřených dohod měla Sýrie ještě ČSSR zaplatit v letech 1961-1963 62,2 milionů Kčs (celková výše dohod mezi ČSR a Sýrií byla 334 milionů korun), naopak Egypt měla zaplatit v letech 1961-1967 ještě 324,8 milionů. Sýrie prozatím dostala z dohody z července 1960 náhradní díly v hodnotě 2,7 milionu (z plánovaných 25 milionů). Otázkou také bylo, kdo bude platit dodané zařízení na ošetření munice v hodnotě 1,9 milionu, kterou však měla platit Sjediněná arabská republika – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 324, ar. j. 412, bod 27.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 334, ar. j. 425, bod 5.

s projednáním reklamace SAR³⁹² s tím, že celková výše úhrad nákladů spojených s řešením reklamací nepřekročí v dodávkách nových materiálů nebo odpisech ze splátek 14 milionů korun obchodní parity (SAR původně reklamovala munici za 117 milionů korun, posléze snížila své požadavky na 45 milionů, PB ale nehodlalo jít přes hranici 14 milionů). MZO bylo pověřeno uzavřením příslušné dokumentace s ministerstvem války SAR a zároveň mu další zainteresované rezorty (obrana, strojírenství) měly poskytnout potřebnou podporu při provádění oprav a během jednání s představiteli SAR. Důvody nedostatků v dodané munici byly různé: v letech 1955-57 se do Egypta dodávaly zbraně rychle, aniž by se příliš hledělo na to, jak budou v Egyptě fungovat (v otázce klimatických podmínek se vycházelo ze zkušeností sovětské armády), rychle dodaný materiál nemohl být patřičně upraven, objevily se také nedostatky ve výrobě, špatném balení pro transport, podmínkách během transportu (který však byl zajišťován Sověty a ČSR ho nemohla nijak ovlivnit) a také v horším zacházení a údržbě, kterou dodané munici věnovali Egyptané. PB si však uvědomovalo, že reklamace nelze ignorovat, protože nedostatky skutečně existovaly, stále byly v platnosti záruky (na dodávané zbraně platila roční záruka, na munici však pětiletá) a v případě nevyřešení reklamací by SAR mohla strhávat patřičnou sumu ze splátek za jiný speciální materiál. Cílem proto bylo nalézt kompromis a uvést munici do plně bojeschopného stavu, na čemž se měli podílet i odborníci z Československa. Z plánovaných 14 milionů korun mělo být 1,15 milionu vyčleněno na nový materiál, 0,1 milionu na technickou pomoc a zbývajících 12,75 měl být uhrazen jiným speciálním materiálem nebo snížením splátek o danou sumu. Případné ústupky měly být zdůvodněny dobrou vůlí ČSSR uvést vše do řádného stavu³⁹³.

K další dohodě mezi ČSSR a SAR se začal schylovat po jednáních delegace MZO v Káhiře, která proběhla mezi květnem a červnem 1963. Tentokrát se případná dohoda měla týkat zavedení dalších druhů civilní i vojenské výroby ve vojenských továrnách SAR, protože starší dohody z 50. let již vypršely (doposud bylo z Československa do Egypta/SAR dodáno speciální investiční zboží

---

³⁹² Celkem byla do Egypta v inkriminovaném období dodána munice v hodnotě 156,444 milionů korun (ve světových cenách), v obchodní paritě to bylo pouze 116,92 milionu korun, protože Egypt dostával zboží se slevou – NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 346, ar. j. 437, bod 3. Celkem dodalo ČSR Egyptu v letech 1955-1957 zbraně a techniku za 791 milionů korun, ze kterých ještě zbývalo Egyptanům zaplatit, do roku 1966, 196 milionů korun – tamtéž.

³⁹³ NA, A ÚV KSČ, f. 02/2, sv. 346, ar. j. 437, bod 3.

v celkové hodnotě 93 milionů Kčs). V druhé polovině roku docházelo k zpřesňujícím jednáním (9. 6. byl v Káhiře podepsán protokol o materiálu, o který jevíli Egypťané zájem, v prosinci 1963 dorazila do Prahy delegace ministerstva války SAR, aby zpřesnila, co Egypťané požadují, což vedlo 25. ledna 1964 k podpisu protokolu o výsledcích jednání. Celková výše předpokládané dohody dosahovala až 10 milionů liber (200 milionů korun). MZO bylo pro přijetí dohody, jelikož se považovalo za přínosné, že případná poslední splátka této dohody měla být provedena v roce 1974, což bylo pouze čtyři roky po poslední dodávce zboží z Československa, dále se měly vyrábět zbraně a munice hlavně z ČSSR nebo zbraně a munice, na které mělo ČSSR licenci od Sovětského svazu. Zároveň MZO doporučilo uznat některé reklamace na dodávky dle dohody z října roku 1956, ale v maximální výši 1, 4 milionu korun. Finální dohoda se od těchto návrhů příliš nelišila a v řadě ohledů byla totožná s předchozími kontrakty. Celková výše dohody dosahovala 8 milionů liber (160 milionů korun obchodní parity) na které měl být poskytnut úvěr s 2% úrokem, který měl být splatný vždy k 1. říjnu daného roku³⁹⁴. Platby měly probíhat v librách, u kterých se pamatovalo na případnou inflaci (hodnoty libry byla v té době stále 2,49 gramů ryzího zlata) a dodávky investičních celků měly proběhnout v letech 1964-1970. Platby měly být uskutečněny mezi centrálními bankami obou států. ČSSR se také zavázala, že dodá potřebnou technickou a technologickou dokumentaci v angličtině. Zainteresované organizace a podniky z Československa také měly do Egypta vyslat své odborníky, kteří by provedli zaškolení a montáž dodaných materiálů. Zároveň mělo dojít k výcviku odborníků SAR v ČSSR. Podrobné podmínky mezi zainteresovanými subjekty měly být ještě uzavřeny. Náklady za pobyt expertů se měly platit hotově a dotyční měli disponovat stejnými právy a povinnostmi jako další nediplomatické osoby. Pro dohled nad dodržováním dohody měla, jako v předešlých smlouvách, zřízena smíšená komise zástupců obou států, která by se scházela dvakrát ročně (jednou v Káhiře a jednou v Praze). V případě, že by se komisi nepodařilo nalézt východisko z možných problémů, bylo dojednáno, že se spory budou řešit přes vlády obou zemí. SAR se také zavázala, že nic nepředá třetí straně, případné změny dohody se měly projednávat písemně, celá korespondence měla být vedena v angličtině a smlouva vstupovala v platnost dnem podpisu mezi

---

³⁹⁴ Splátky měly být rozloženy takto: 0,3 milionu liber v roce 1964, v letech 1965-1971 po 1 milionu liber a v roce 1972 mělo být doplaceno 0,7 milionu liber – NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 55, ar. j. 58, bod 19.

oběma státy. V obsahu dohody byly celky na výstavbu závodů na výrobu děl (od ráže 60-122 mm, která byla sovětského původu, protiletadlová děla ráží 20-60 mm, která však byla československé konstrukce, minomety do ráže 120 mm, rovněž čs. původu a bezzákluzové kanony do ráže 120 mm, rovněž z ČSSR). Dále se mělo jednat o celky pro optické výrobky civilního i vojenského rázu, zařízení pro výstavbu závodů pro výrobu plynových masek a potápěčských souprav, zařízení pro zavedení výroby munice a střelného prachu, učební pomůcky atd.. Předsednictvo (dále PŘ) ÚV KSČ odsouhlasilo uzavření dohody na své schůzi 3. března 1964 s tím, že dohodu měl podepsat ministr zahraničního obchodu František Hamouz³⁹⁵, což se stalo 15 března téhož roku³⁹⁶.

V roce 1965 začala probíhat jednání o dodávkách cvičných proudových letounů L-29. Výsledkem byla žádost na 40 letounů s náhradními díly a motory., které bylo možno dodat v letech 1966-67. Celková výše dohody byla 60 milionů korun obchodní parity, které měly být poskytnuty pomocí desetiletého úvěru, což však bylo ze strany Československa odmítnuto, přislíben byl úvěr na dobu nejvýše 8 let s 2% úrokem, který by byl splatný v letech 1967-1974. ČSSR se také zavázala pomoci při výcviku a zabezpečit generální opravy letadel. Za těchto podmínek bylo PŘ ÚV KSČ ochotno na dohodu kývnout a na své schůzi 19. dubna 1966 pověřilo MZO uzavřením příslušné dohody se SAR³⁹⁷. Dohoda byla podepsána 25. května téhož roku v Káhiře. Ve výsledném znění byla výše dohody 70,5 milionu Kčs, na které byl poskytnut šestiletý úvěr s 2% úrokem. Platby měly být zahájeny již v září roku 1966, kdy mělo být uhrazeno 326,500 liber šterlinků a v letech 1967-1972 mělo být vždy k 1. listopadu uhrazeno 525,000 liber šterlinků (celková výše dohody byla 3,476,500 liber šterlinků). Platby měly být uskutečněny přes národní banky obou zemí, hodnota jedné libry šterlinků stále odpovídala 2,49 gramům čistého zlata, případná inflace měla být pochopitelně dorovnána, ČSSR se také zavázala k poskytnutí technické pomoci (v ČSSR měli být vyškoleni specialisté SAR), ČSSR měla rovněž dodat veškerou technickou dokumentaci (v anglickém jazyce), jako u předchozích dohod měla být ustanovena smíšená komise obou zemí, která měla řešit případné problémy, v případě jejího selhání se mělo jednat na vládní úrovni, SAR se zavázala, že

³⁹⁵ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 55, ar. j. 58, bod 19.

³⁹⁶ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 42, ar. j. 42, bod 6.

³⁹⁷ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 140-142, ar. j. 148, bod 4.

žádný materiál neposkytne třetí straně, obě strany se rovněž zavázaly k maximálnímu utajení. Dohoda vstupovala v platnost dnem podpisu³⁹⁸.

V červnu téhož roku se na československý zastupitelský úřad v Káhiře oficiálně obrátila vláda SAR s požadavkem o odklad splátky na dodávky speciálního materiálu za rok 1966 ve výši 195,6 milionu korun (na ČSR připadalo 44,6 milionu respektive 50,1 milionu po započtení úroků, samotná výše dohody z roku 1957 je v dokumentech PŘ ÚV KSČ uváděna ve výši 653,2 milionu z toho na ČSSR připadalo 74,6), která měla být uhrazena za zbraně z dohody z 28. února 1957. Právě v roce 1966 měla být uhrazena poslední splátka (do té doby platila SAR/Egypt v řádných termínech). MZO se zpočátku stavělo k žádosti záporně a požadovalo zaplacení v dané lhůtě, stejně jako SSSR. Problémem také bylo, že Československo zaslalo Sovětskému svazu část očekávané splátky (jednalo se o 145,5 milionu korun³⁹⁹) a nyní chtělo tyto peníze od SSSR zpět⁴⁰⁰. O odkladu splátek se také hovořilo během oficiální státní návštěvy prezidenta Antonína Novotného v Káhiře v listopadu 1966, kdy během rozhovoru s prezidentem Násirem. Novotný poznamenával, že vyjednávání je komplikované kvůli velké účasti SSSR, se kterým se musí jednat. Násir odpověděl, že SAR vše zaplatí, nyní je však v tíživé finanční situaci⁴⁰¹. PŘ ÚV KSČ nakonec na své schůzi 5. prosince 1966 odsouhlasilo následující: souhlasilo se s odkladem splátek a úroků ve výši 195,6 milionů korun, které měly být doplacený v letech 1970-72. SAR by musela uhradit 60 milionů měsíc po podepsání dohody s tím, že získá souhlas SSSR s odkladem splátky sovětského podílu. Když se toto nezdaří, SAR uhradí podíl ČSSR ve výši 44,6 milionů v letech 1970-72. MZO bylo pověřeno, aby zahájilo jednání se SAR a se Sovětským svazem uzavřelo dohodu na odklad plateb na roky 1970-72, pokud bude SSSR souhlasit. Pokud by však nesouhlasil, SAR by měla vést jednání přímo se SSSR o odkladu splátek (sovětského podílu) a informovat vládu SSSR o rozhodnutí vlády Československa o odkladu plateb jeho podílu⁴⁰².

---

³⁹⁸ AMZV, TO-T-1965-1969, 1. krabice, číslo 026 334/66-9, SAR-Dohoda o dodávkách leteckého materiálu do SAR.

³⁹⁹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 24, ar. j. 26, bod 6.

⁴⁰⁰ ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: op. cit., str. 75.

⁴⁰¹ Jemenské dobrodružství stálo Egypt v roce 1966 60 milionů liber a také se ještě nezačaly vracet investice vložené do stavby Vysoké přehradý. Násir také přiznal, že Egypt je bez devizových měn - NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 19, ar. j. 19, bod 16.

⁴⁰² NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 17, ar. j. 18, bod 13.

Rozhodnutí o odložení splátek bylo dojednáno 10. ledna 1967, kdy byl uzavřen Protokol mezi vládou ČSSR a vládou SAR o novém uspořádání plateb. Za egyptskou stranu přijel protokol vyjednat náčelník generálního štábu generál Fawzi. Sovětský svaz se však nadále k jakýmkoliv ústupkům stavěl odmítavě neboť již v letech 1963-1966 odsunul veškeré platby za sovětské zbraně za rok 1970. Představitelé ČSSR byli ochotni jednat o snížení československého podílu (44,6 milionu korun), což však bylo představiteli SAR odmítnuto. Vystávalo tak nebezpečí, že SAR nakonec nezaplatí nic. Československo proto na sebe nakonec vzalo odklad plateb v plném rozsahu, včetně plateb spadajících na vrub SSSR. V uzavřeném protokolu se proto hovoří o celkové částce 194 milionů korun. SAR se zavázala, že do konce ledna 1967 zaplatí 58,6 milionů korun, za které se měla nakoupit bavlna a příze na reexport do SSSR. Zbývající suma měla být uhrazena v letech 1970-1972 ve třech ročních splátkách ve výši 44,6 milionu korun, vždy k 30. září daného roku. Za splátky se mělo nakoupit egyptské zboží. Egyptu měl být znovu poskytnut úvěr s 2% úrokem, který se však měla platit již od roku 1967 až do roku 1972. Se Sovětským svazem se mělo dále jednat. PŘ ÚV KSČ schválilo Protokol o novém uspořádání plateb na své schůzi 28. února 1967 pro dohody z října 1956 a února 1957 (proto se za splátky nakupovalo zboží, jelikož obě dohody nepřinášely Československu devizovou měnu). Zároveň bylo MZO pověřeno, aby dále jednalo se SSSR a uzavřelo s ním (pochopitelně, když bude SSSR této možnosti nakloněn) protokol o odkladu plateb dle dohody z února 1957. Když by Sověti nesouhlasili, byl navržen tento postup: zaplatit zůstatek plateb v československo-sovětském clearing, převodem příslušné částky z československo-egyptského clearing nebo zaplatit egyptským zbožím⁴⁰³.

Debakl z šestidenní války se nemohl neprojevit na jednáních mezi Československem a Egyptem. PŘ ÚV KSČ referovalo na své schůzi již 13., ale zejména 20. června 1967, kdy bylo usneseno, že Československo poskytne Egyptu všestrannou pomoc a podporu. Zároveň byla ze strany ČSSR nabídnuta bezplatná vojenská pomoc ve výši 8,2 milionů korun. Také byla tlumočena ochota ČSSR pomáhat SAR při budování hospodářství a obrany, přislíbeny dodávky moderní výzbroje a vyslání vojenských odborníků, kteří by provedli zaškolení⁴⁰⁴.

---

⁴⁰³ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 24, ar. j. 26, bod 6.

⁴⁰⁴ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 37, ar. j. 37, bod 28.

na nově dodaný materiál⁴⁰⁵. Na konci června (26. – 28.) se do Egypta vydala čs. delegace vedená Vladimírem Kouckým, která přednesla výsledky svého jednání na schůzi PŘ ÚV KSČ 4. července 1967. Znovu bylo s Egypty probírána otázka vojenské techniky, kterou chtěla ČSSR pomocí daru poskytnout. U této techniky však požadoval egyptský generál Fawzi technické specifikace a za jak dlouho by bylo možné techniku dodat. ČSSR naopak nabídla vyslání specialistů, kteří by provedli výcvik a zaškolení egyptských vojáků, což bylo kladně oceněno. Egyptané také představili svůj požadavek na rozsáhlou finanční pomoc, kterou by ČSSR poskytla (jednalo se o 260 milionů korun, z toho by šlo 60 milionů na nákup zbraní, celková výše nákupů by však mohla být až 27,13 milionů liber⁴⁰⁶, čs. delegaci byly předány seznamy vybavení a zbraní v celkové výši 8,2 milionu liber, je však otázkou, zda by Egypt byl schopen tyto částky uhradit, což vzhledem k platebním potížím, které se objevovali již před válkou a zablokováním Suezského průplavu, který rovněž představoval značný zdroj příjmů, je diskutabilní)⁴⁰⁷.

Na konci července také došlo k přehodnocení dohody z 15. března roku 1964. Jednání o úpravě této smlouvy probíhala již od dubna roku 1967. Egyptané již od roku 1965 omezovali některé investice a část závodů, která měla dle dohody vzniknout, byla buď zredukována (továrna na výrobu kanónů) nebo zcela zrušena (optický závod nebo závod na výrobu tankových motorů). Vzhledem k tomu, že SAR řádně platila a vzhledem k tomu, že byla omezena její investiční činnost, byla celková cena dohody snížena na 126 milionů korun (oproti původním 160 až 200 milionům). Zároveň také bylo dojednáno prodloužení splátek až do roku 1976 (což však nebylo proti původnímu plánu, který předpokládal, že poslední platby budou uskutečněny čtyři roky po dodání posledních investičních celků, neboť dle plánů SAR měla být poslední část závodů vybudována až v roce 1972). Dohodnutý splátkový kalendář představoval platby ve výši 8 milionů korun ročně

---

⁴⁰⁵ Během jednání na schůzi 20. 6. byl také sestaven seznam toho, co může ČSSSR Egyptu poskytnout. Jednalo se o 10 stíhaček MiG-21F, 21 tanků T-54, 50 tanků T-34/85, 20 samochodek SD-100, 30 protiletadlových kanónů ráže 85mm, 150 protitankových děl stejné ráže, 80 houfnic ráže 122mm, 100 minometů ráže 120 mm, pěchotní zbraně a munici – tamtéž. Nakonec bylo Egyptu dodáno stíhaček MiG- 21 a 20 tanků – ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: op. cit., str. 78.

⁴⁰⁶ Jednalo se o materiály na výrobu munice, spojovací techniku, materiál na opravu výzbroje, automobily a opravy, ženijní techniku, týlový materiál, chemický materiál (nikoliv chemické zbraně), malá dopravní letadla a ambulanční vrtulníky, náhradní díly pro letouny, vybavení pro žabí muže a 30 letounů L-29 – NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 39, ar. j. 39, bod 8.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

v letech 1967-1976. Na dohodě nezměnila nic ani šestidenní válka, jak byl během své návštěvy v Egyptě ujištěn Vladimír Koucký. PŘ ÚV KSČ tak na své schůzi 28. července mohlo odsouhlasit úpravu dohody a pověřilo MZO projednáním a podepsáním dohody nové⁴⁰⁸.

Další dohodou, kterou uzavřely ČSSR a SAR v 60. letech byl kontrakt na dodání 70 cvičných proudových letounů L-29. Tuto dohodu podepsala čs. delegace v SAR, vedená generálním ředitelem Hlavní technické správy MZO Františkem Langerem, během své návštěvy mezi 8. – 19. listopadem 1967 (dohoda byla podepsána 18. listopadu). Jednalo se o dohodu ve výši 290 milionů korun obchodní parity, která se vztahovala na 70 L-29, 35 náhradních motorů, učební pomůcky a další díly. Ještě do konce roku 1967 mělo být dodáno 20 letounů, zbylých 50 v roce 1968. SAR za ně měla začít platit již v roce 1967. Do tří týdnů po podpisu měla SAR zaplatit 24 milionů, na zbývajících 266 milionů měl být poskytnut úvěr s 2% úrokem, který měl být doplacen k 1. říjnu 1973. Mezi MZO a ministerstvem války SAR ještě měly být uzavřeny další dohody, které by specifikovaly otázky dopravy, pojištění, reklamací atd. Platby mezi oběma státy měly jako u předešlých dohod probíhat přes národní banky, platby měly být v librách, jejichž hodnota byla stejná jako u minulých dohod (2,49 gramů ryzího zlata, případná změna tohoto kurzu měla být doplacena SAR). ČSSR se také zavázala k poskytnutí technické pomoci (v ČSSR měli být vycvičení experti SAR, jejich počet a délka pobytu měla být ještě dohodnuta, ale platby za jejich výcvik měly být v hotovosti, přičemž během pobytu v ČSSR podléhali stejným právům jako jiní pracující cizinci v Československu, recipročně toto platilo i pro čs. experty vyslané do SAR). Československá strana se také zavázala k dodání veškeré dokumentace v angličtině, stejně jako u předchozích dohod měla být vytvořena smíšená komise, která by dohlížela na řádné plnění smlouvy a řešila případné nesnáze, v případě jejího selhání měly být zahájeny jednání na úrovni vlád. SAR se také zavázala, že nic nepředá třetí straně, obě strany se zavázaly k maximálnímu utajení. Dohoda nabyla platností dnem podpisu. Za ČSSR podepsal dohodu František Langer, za SAR Sayed Amin Howeidy⁴⁰⁹. PŘ ÚV KSČ schválilo dohodu na své schůzi 12. prosince 1967.

---

⁴⁰⁸ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 42, ar. j. 42, bod 6.

⁴⁰⁹ NA, A ÚV KSČ, f. 02/1, sv. 56, ar. j. 61, bod 3.

Během listopadových jednání se také probíraly platby za předchozí dohody. SAR žádalo další odklad splátek za roky 1967-68, což bylo prozatím odloženo. Zároveň však bylo ČSSR zažádáno o další úvěr ve výši 435 milionů korun na zbraně (protiletadlová děla, další letouny L-29, obrněné transportéry a nákladní vozidla Tatra), který by byl splatný během deseti let. Rovněž o tomto požadavku se mělo ještě jednat. SAR zároveň vyslovila požadavek, aby montáž a pozdější (alespoň částečná) výroba L-29 probíhala na domácí půdě, což by vedlo k využití tamějšího leteckého průmyslu. Tato otázka se také měla řešit, protože v leteckém průmyslu SAR pracovali vojenští experti Spolkové republiky Německo. Jako nemožné se proto jeví, aby se tito odborníci podíleli na výrobě letounu z východního bloku. Představitelé SAR přislíbili, že se o řešení tohoto problému postarají. U této archiválie je také přiložen přehled pohledávek, které má ČSSR vůči SAR. K 30. září 1967 se jednalo o pohledávky v celkové výši 1,664,8 miliardy korun, z čehož 878,3 milionu připadalo na pohledávky ve speciální oblasti včetně úvěrů, zbytek (786,5 milionu) připadal na běžné zboží a úvěry. Celkem měla SAR splácet až do roku 1977, vojenská část tohoto dluhu však měla být splacena již v roce 1973⁴¹⁰.

V roce 1968 došlo k další dodávce leteckého materiálu z ČSSR do SAR. Československá vláda schválila 7. listopadu zprávu MZO a odsouhlasila uzavření dohody na dodávku 20 stíhacích letounů MiG-21F, společně s náhradními díly v ceně 4,7 milionů liber šterlinků (184,6 milionů Kčs obchodní parity z roku 1967, na tuto částku byl poskytnut úvěr), která měla být splatná v letech 1969-1973 s 2% úrokem a podmínkou, že 5% částky (9,6 milionů Kčs) bude zaplaceno před zahájením dodávek letounů⁴¹¹.

Poslední velký kontrakt v období, jímž je časově vymezena tato práce se začal dojednávat v roce 1969. V červnu tohoto roku byla, při jednáních ředitele Hlavní technické správy MZO Františka Langer, v Káhiře podepsána další dohoda na dodávku zbraní (jednalo se o Dodatek k dohodě z 22. 12. 1968) ve výši 268 milionů Kčs obchodní parity 1969. V této dohodě se jednalo o dalších 10 stíhacích letounů MiG-21F, 100 samohybných děl SD-100 a munici. Během těchto jednání

---

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ AMZV, TO-T-1965-1969, 1. krabice, číslo 025 111/68-8, SAR-Zpráva o řešení požadavku SAR na speciální dodávky.

však Egypťané požadovali dodávku dalších zbraní, která představovala 100 tanků T-54 a stejný počet tanků T-55 nebo 200 tanků T-55, 320 obrněných transportérů TOPAS, 200 tanků T-34, náhradní díly a munici. Celý tento arzenál měl být dodán v co nejbližší době (v té době probíhal konflikt mezi Izraelem a SAR v pokračovací válce – viz. kapitola 2.2.7), konkrétně polovina v roce 1969 a druhá část v roce 1970. Celková výše dohody byla 21 milionů liber šterlinků (1,1 miliardy Kčs obchodní parity 1969). Zpočátku byly při jednáních problémem velmi krátké dodací lhůty a také problémy s tím, odkud by se měla technika brát. Část se již nevyráběla (T-54) nebo požadované vybavení nebylo pro ČSSR možno sehnat (vysílačky pro T-34, kdy Egypťané požadovali sovětský typ, což však nebylo možné)⁴¹². Na poradě u místopředsedy vlády Václava Valeše, 29. července 1969, se povedlo nalézt kompromis. Tanky T-54 měly projít generální opravou a měly být dodány ještě v roce 1969, tanky T-55 měly být dodány v letech 1969-1970, část obrněných transportérů TOPAS (120 kusů) měla být přednostně dodána SAR (původním odběratelem byla Československá lidová armáda, která měla chybějící transportéry obdržet v roce 1971). Na této schůzi bylo také MZO (ministrem byl v té době Ján Tabaček) pověřené vypracováním dohody⁴¹³. K jejímu projednávání se vláda dopracovala 8. srpna a souhlasila s ní. Celková výše dohody měla být 21 milionů liber šterlinků (362,9 milionů Kčs obchodní parity 1966). SAR měl také být poskytnut pětiletý úvěr s 3% úrokem a také předložen požadavek na zaplacení alespoň 25% ceny předem a ve volné měně. Pro uzavření dohody bylo zejména MZO, které pro ni nalézalo jak ekonomické, tak politické důvody a i přes rostoucí dluh SAR vůči ČSSR, který dosáhl 1,060 miliardy Kčs obchodní parity 1966⁴¹⁴. Touto dohodou skončily obchodní vztahy v otázce speciálního materiálu mezi ČSSR a SAR pro 60. léta.

---

⁴¹² AMZV, TO-T 1965-1969, 1. krabice, číslo 023 874/69-8.

⁴¹³ AMZV, TO-T 1965-1969, 1. krabice, číslo 024 639/69-8.

⁴¹⁴ AMZV, TO-T 1965-1969, 1. krabice, číslo 024 233/69-8.

4 Závěr

V období, které sleduje má práce, je možno vysledovat následující vývoj. Od původně malých dodávek ručních zbraní se obchodní vztahy velmi rychle přesunuly k dodávkám těžké výzbroje všech typů, na které navazovaly kontrakty o náhradních dílech a licenční výrobě (které se však netýkaly vždy jen ČSSR, ale i Sovětského svazu). Od 60. let se však obchod, z prvotně čistě politického hlediska, přesouvá do oblasti ekonomiky a zároveň se začínají stále více prosazovat zbraně a technika čistě československého původu. Přesto nelze říci, že i přes občasný odpor představitelů SAR, by vztahy ochladly nebo dokonce byly přerušeny (přestože Násir rozhodně nebyl ke konci 50. let a v první polovině let 60. nijak příznivě nakloněn egyptským komunistům, tak se v obchodních jednáních i nadále pokračovalo). Vztahy mezi ČSSR a SAR/Egyptem pokračovaly i v 70. letech, nicméně po podepsání dohod mezi Izraelem a Egyptem v Camp Davidu v roce 1979 se dvorním dodavatelem pro Egypt začínají stávat USA⁴¹⁵. Československy „speciální materiál“ však z regionu nezmizel (ČSSR například zbraněmi podporovalo Irák i Írán během jejich konfliktu v 80. letech)⁴¹⁶. Na úplný závěr bych chtěl také poznamenat, že v současnosti se vztahy mezi Českou republikou a Egyptem, v otázce zbraní, znovu úspěšně rozvíjejí, byť samozřejmě ne v takové míře, jako to bylo v 50. a 60. letech, jednak z geopolitických důvodů, mimořádné složitosti moderních zbraňových systémů až po prostý fakt, že se v 90. letech značná část českého a slovenského zbrojního průmyslu rozpadla, nicméně v oblasti dopravních vozidel a ručních palných zbraní má Česká republika Egyptu co nabídnout. V roce 2009 se České Zbrojovce Uherský Brod podařilo v Egyptě vyhrát kontrakt na dodávku 50000 pistolí CZ 75 P-07 Duty, která byla následně ještě rozšířena⁴¹⁷. Nezačínaly dodávky „speciálního materiálu“ mezi ČSR a Egyptem dodávkou pouhých dvou stovek pistolí?

---

⁴¹⁵ Již v červnu 1980 byla mezi USA a Egyptem podepsána dohoda na dodávku 42 stíhaček F-16 - DARLING, Kev: Bojové legendy: F-16 Fighting Falcon. Jan Vašut s.r.o., Praha 2005. ISBN 80-7236-355-2, str. 25.

⁴¹⁶ BROŽ, Ivan: Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988. Nakladatelství Epoque, Praha 2007. ISBN 978-80-87027-12-7, str. 239, vztahy mezi ČSSR a oběma zeměmi před a během konfliktu jsou popsány na stranách 247-261.

⁴¹⁷ <http://www.armadinoviny.cz/129-000-ceskych-pistoli-pro-egypt.html>.

5 Seznam zkratek

ar. j. - archivní jednotka

AMZV - Archiv ministerstva zahraničních věcí ČR

ATM - Armádní technický magazín

A ÚV KSČ - Archiv Ústředního výboru Komunistické strany Československa

čs. - československé

CIA - Central Intelligence Agency

ČSR - Československá republika

ČSSR - Československá socialistická republika

f. - fond

HSD - Hnutí svobodných důstojníků

MEC - Middle Eastern Command

MEDO - Middle East Defence Organization

MF - Ministerstvo financí

MNO - Ministerstvo národní obrany

MZO - Ministerstvo zahraničního obchodu

NA - Národní archiv ČR

NDR - Německá demokratická republika

OSN - Organizace spojených národů

PB ÚV KSČ - Politické byro Ústředního výboru Komunistické strany Československa

PŘ ÚV KSČ - Předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa

RRV - Rada revolučního vedení

RVHP - Rada vzájemné hospodářské pomoci

SAR - Sjednocená arabská republika

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

sv. - svazek

TO-T - Teritoriální odbory - tajné

UAR - United Arab Republic

USA - Spojené státy americké

VB - Velká Británie

6 Zdroje

Prameny:

Národní archiv, Archiv Ústředního výboru Komunistické strany Československa, fond 02/1

Národní archiv, Archiv Ústředního výboru Komunistické strany Československa, fond 02/2

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, Teritoriální odbory – tajné 1965 -1969

www.armadninoviny.cz

www.vhu.cz

Sekundární literatura:

BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf, GOMBÁR, Eduard: Dějiny Egypta. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009. ISBN 978-80-7106-971-3.

BROŽ, Ivan: Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988. Nakladatelství EPOCH, Praha 2007. ISBN 978-80-87027-12-7.

DARLING, Kev: Bojové legendy: F-16 Fighting Falcon. Jan Vašut s.r.o., Praha 2005. ISBN 80-7236-355-2.

DURMAN, Karel: Blízký východ ve světové politice 1918-1959. Nakladatelství politické literatury, Praha 1966.

DURMAN, Karel: Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl I. - Světová válka a nukleární mír 1938-1964. Karolinum, Praha 2004. ISBN 80-246-0697-6.

DURMAN, Karel: Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl II. - Konec dobrodružství 1964-1991. Karolinum, Praha 2009. ISBN 978-80-246-1536-3.

FREYER, Paul Herbert: Smrt na všech mořích. Naše vojsko, Praha 1996. ISBN 80-206-0502-9.

HERZOG, Chaim: Arabsko-izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008. ISBN 978-80-7106-954-6.

JOHNSON, Paul: Dějiny 20. století. Rozmluvy, Praha 2008. ISBN 978-80-85336-47-4.

REGAN, Geoffrey: Kniha vojenských omylů: Přehmaty, trapasy a osudná pochybení v historii válek. Euromedia Group k. s. - Knižní klub, Praha 2004. ISBN 80-242-1149-1.

WANNER, Jan: Bitva o Suez: Studená válka, druhý izraelsko-arabský konflikt a britsko-francouzská intervence v Egyptě. Libri, Praha 2006. ISBN 80-7277-298-8.

WANNER, Jan: Ve stínu studené války: Střední východ v letech Eisenhowerovy doktríny 1956-1960. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011. ISBN 978-80-7422-094-4.

ZÍDEK, Petr, SIEBER, Karel: Československo a Blízký východ v letech 1948-1989. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2009. ISBN 978-80-86506-76-0.

Armádní technický magazín, čísla 5/2011, 12/2013

7 Příloha

Seznam schválených či podepsaných smluv z fondů NA a z fondu AMZV, kterých se Československo přímo účastnilo nebo ve kterých bylo využito jako krytí pro sovětské dodávky zbraní a vojenského materiálu. V položce pozemní technika je zařazen i materiál, který sloužil k výrobě náhradních dílů nebo munice.

- 24. října 1951 - pozemní a letecká technika
- 10. února 1955 - pozemní technika
- 12. září 1955 - pozemní a letecká technika
- 10. dubna 1956 - pozemní technika
- 15. srpna 1956 - pozemní technika
- 29. října 1956 - pozemní technika
- 28. února 1957 - pozemní technika
- 30. června 1959 - pozemní a letecká technika
- listopad 1959 - pozemní technika
- 18. července 1960 - pozemní technika
- 9. ledna 1962 - pozemní technika
- 15. března 1964 - pozemní technika
- 25. května 1966 - letecká technika
- 18. listopadu 1967 - letecká technika
- 22. prosince 1968 - pozemní a letecká technika
- červen 1969 - pozemní a letecká technika
- 8. srpna 1969 - pozemní technika